

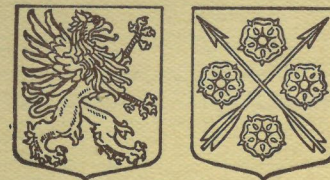
TIERPS TRYCKERI
AKTIEBOLAG
1947

Södermanlands-Nerikes Nation

MAJHÄLSNING

till landsmännen

20

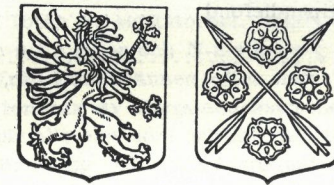
UPPSALA 1947

Södermanlands-Nerikes Nation

MAJHÄLSNING

till landsmännen

20

UPPSALA 1947

INNEHÅLL.

	Sid.
Från vår till vår	3
Landsmännen	15
Nationens ämbetsmän	19
Utgående balanser	21
In memoriam	24
De upsaliensiska studentnationernas föregångare	37
Tio hembygdskurser	58
Sällskapet V. f. N:s stipendiefond	75
Veteranerna	76
Tioårsregister	78

Från vår till vår.

Den 30 april 1946 gynnades sannerligen ej av vädrets makter; regn, regn och åter regn tvingade nationens landsmaninnor att dölja sina vårliga habiter under föga koketta paraplyer och långa regnkappor. Det var visserligen en stor men dämpad skara upsalastudenter, som denna gång hälsade våren i Odinslund — Drottninggatan är sedan 1945 avspärrad.

Vid extra landskap samma eftermiddag tilldelades nationens f. d. bibliotekare, fil. stud. Bengt Löw, kamratstipendiet Einar Petris minne. Efter inmundigad färdknäpp vågade sig landsmännen ut i den kyliga aprilkvällen och man kunde ännu en gång få uppleva den oförlikneliga högtidsstunden vid foten av slottstornet. Snart ljödo de eldande lockropen S-ö-r-m-l-ä-n-n-i-n-g-a-r och N-ä-r-k-i-n-g-a-r bakom knuten vid Gustavianum, varifrån landsmännen efter herr Tryggs säkra slag på trumman och till tonerna av Sörmlandsmarschen stolta och lyckliga tågade till Gillet, där allt blev som vanligt. Mätta och modiga bröto de sörmländske upp för avtåg till Värmlands nation, där denna gång en recentior, jur. stud. Cai Troedson, gick till angrepp mot värmlänningarnas förste kurator, med. kand. Ivar Werner. Striden torde ha blivit oavgjord. Återstod därefter endast den samvaro på nationen, som för varje år blir alltmer förvirrad. Nationshuset är alldeles för trångt vid liknande tillfällen för sina numera över 400 medlemmar. Att smålänningarna vågade sig in i detta getingbo är förvånansvärt. De mottogos av nationens f. d. teaterdirektör, fil. stud. Stig Ericson, som duellerade med den småländske förste kuratorn fil. mag. Alvar Lunde. Det stod klart för de flesta landsmännen att sänggåendet bör förläggas efter soluppgången den natten.

1 maj visade visserligen upp en mulen himmel, men luften var mild och doftade friskt efter föregående dags regn. Anslutningen till majmiddagen var större än någonsin. Mer än 150 gäster lyckades klubbmästarparet tränga in i stora salen. Som sina gäster hälsade nationen

Ernst Trygg, trumslagare sedan 30 år.

sitt f. d. inspektorspar, professor och fru Sahlgren, och för övrigt hade ett ganska stort antal äldre landsmän slutit upp, bland dem direktör Fritiof Söderbäck med maka samt lektor Martin Sjöström. Eloquention flödade, inledd av förste kurators, teol. kand. Sten Löfbergs, hälsningstal. Givetvis försummade ej Fritiof Söderbäck att dela med sig till landsmännen av sin friska ande i medryckande vändningar. Andre kurator, fil. stud. Bengt Axhamre, manade i sitt hembygdstal de närvarande att inte glömma förståelsen för andra folk och framhöll att ur en sund hembygdskärlek bör kunna växa en värdefull internationalism. Nationens nyländska vänner, representerade bl. a. av med. lic. Felix Heikel, med. kand. Erik Malm, gäst för dagen, och fil. mag. Ella Rankka, född nyländska, drucko populärt nationen till och den senares make, fil. mag. Erik Rankka, skaffade sig i egenskap av krönikör den dagen flera fiender än någonsin tidigare under hela sitt liv. Med Sven Sernander som erfaren ledare tågade nationen till sist mangrant till Svandammen och spårvagnarna, som förde landsmännen ut till Polacksbacken och vårens fälttjänstövningar, med glans genomförda under sakkunnig granskning av I 8:s rekryter. Men dagen var inte slut härmed. De

tappreste och konditionsstarkaste höllo ut ännu många timmar på nationen under glad och god samvaro.

Den 14 maj hölls terminens sista landskap, varvid förrättades ett flertal ämbetsmannaval. Till förste kurator valdes med. kand. Lars Andér, till bibliotekarie omvaldes fil. kand. Erland Johnson. Klubbmästare blev jur. stud. Lars Thermænius och klubbmästarinna fil. kand. Ulla Nordström. Till hedersledamot kallades direktör Albin Rapp, Örebro, och Studentkårens mångåriga kamrer, fru Ebba Sandblad, utsågs till senior i nationen. Vid den efterföljande sexan, för sista gången på Rullan, avtackades avgående förste kurator, Sten Löfberg, för allt gott arbete till nationens bästa.

Vårfestdagen den 17 maj gick in med ett strålande majväder, som kom den mest utslitne serenadsångare att glömma sin trötthet. Man lustvandrade i Botaniska trädgården, lyssnade med ett öra till professor Kinbergs högtidstal och handlade vårfestblommor, vilka fingo en strykande åtgång, försålda av energiska studentskor under hälsovårdsutskottssekreterare med. kand. Gösta Neanders erfarna ledning. Vårbalen blev den festliga avslutningen på nationsåret. Med. lic. Nils Brage Nordlander talade för kvinnan och hans maka, fil. kand. Brita Nordlander, svarade vänt och älskligt. Att promenaderna runt till de olika nationerna fingo företas under mulen himmel, kunde inte förta den vårliga yran. Klubbmästarparet, fil. stud. Kid Mellin och jur. stud. Ger Jalander, kunde vid det laget glädjas åt ett mycket framgångsrikt festår.

Följande dag hade planerats en allmän utflykt till Linnés Hammarby, men inga andra än familjerna Helander och Frigell vågade trotsa blåst och regn och planenligt genomföra programmet. Övriga nationens vårfirare samlades på ett utvårdshus vid Svandammen till lunch med de nyländska gästerna. Först ganska sent upptäckte mången att efter söndag kom den måndag, då terminens arbete äntligen skulle kunna taga sin början. Ett arbete, som för de flesta syntes fortsätta in på sommaren, kanske beroende på att detta var den första beredskapsfria ferien på länge, då man passade på att taga igen något av det, som gått förlorat i studietid.

Sommaren förflöt sålunda i arbetets tecken, många läste här i staden, andra tjänade som semestervikarier på skilda banor och orter, det senare en företeelse, som blivit alltmer vanlig i dessa arbetskraftsbristens tider. Bastiljen stormades med all den frenesi och uppsluppenhet

som hör seden till och när tiden var inne att äta kräftor, ja, då hade höstterminen praktiskt taget redan tagit sin början. Landsmännen tycks samlas tidigare och tidigare för varje år som går.

Kuratorsmottagningarna för inskrivning av recentiorer blevo hösten 1946 minst lika frekventerade som tidigare, och 61 nya sidor i nationsmatrikeln voro fyllda vid terminens slut. Den 27 september kallades nationen till terminens första ordinarie landskap, då disponent Arvid Nilsson, Eskilstuna, valdes till hedersledamot. Vidare beslutade man om en höjning av ämbetsmännens arvoden med 20,7 % för att hålla dem vid sina ursprungliga värden. Som motiv för beslutet framhölls även att medlemsantalet sedan början av 30-talet vuxit med c:a 150 studenter upp till 450, vilket avsevärt ökat ämbetsmännens arbetsbörda.

Den stora skaran recentiorer hade noga preparerats vid Studentkårens studierådgivningsaftnar och vid en liten introduktionskväll på nationen, varvid förste kurator redogjort för nationens organisation och talat något om dess fester och traditioner, då dagen för recentiorsmottagningen var inne. I aulan fingo de lyssna till Universitetets då äldste lärare, numera prof. emer. Anton Blanck, som i ett vackert och välformulerat tal framförde universitetets välkomsthälsning. Med Studentkårens ordförandes, fil. lic. Lars Kjellmans, sakligt manande ord ännu i medvetandet skyndade man till nationens recentiorsfest. Ett 170-tal landsmän hade samlats, därav 44 recentiorer. Vid supén hyllade förste kurator Inspektor, professor Helander, som under den gängna sommaren fyllt femtio år, men vilken man tidigare ej varit i tillfälle att personligen lyckönska. I sitt tal framförde förste kurator nationens tack för professor Helanders aldrig svikande intresse för nationens angelägenheter och välvilja mot landsmännen. En adress, utsmyckad av Olov Lönnqvist, överlämnades tillsammans med en penninggåva. Förste kurator bragte likaledes bibliotekarie Sven Sernander nationens lyckönskan med anledning av timad 50-årsdag och överlämnade en gåva från landsmännen. Under kvällen förrättade Inspektor prisutdelning för insatser i den tidigare under dagen spelade fotbollsmatchen mellan seniorer och recentiorer, där givetvis de förra tack vare långvarig träning och domarens, dr Melcherssons, vackra insats tagit hem segern. Till att genomföra en alldeles osedvanligt lyckad skändning bidrog fil. stud. Göran B. Johansson, som haft god hjälp av fil. kand. Bengt Olof Aulén och fil. mag. Anna Larsson. Övervakare av det hela var teaterdirektören, fil. stud. Hans Persson, och ensemblen roade hjärtligt både de åskådande landsmännen och recentiorerna, vilket måste betraktas som ett gott betyg. Sedan förste kurator trots

landsmännens dova mummel upptagit de nya i nationens hägn, syntes de finna sig väl till rätta inte bara den kvällen utan även under den fortsatta höstterminen.

Vid nationsaftonen den 26 oktober upplevde de närvarande en av nationens allra gladaste fester. Kvällen hade kallats »Madagaskarafton». I ett mästerligt kåseri med musikillustrationer lyckades fil. kand. Torgil Ringmar ge en oförglömligt levande bild av det förnämliga spexet, som ej framförts på nationen sedan 1937. Torgil Ringmar agerade och sjöng det ena rollpartiet efter det andra och stämningen steg till toppunkten. Genom denna uppvisning av vad nationalslivet kan bjuda, när det är som bäst, erhöll den i studenttidningen Ergo just då pågående debatten om nationsidéns vara eller icke vara ett effektivt inlägg till nationens försvar. Kvällen gav också på allvar impulsen till att förbereda ett uppförande av »På Madagaskar» vid kamratmötet 1947, och det är att hoppas, att denna föreställning skall kunna glädja de landsmän, som voro med på den gamla goda spextiden.

Den 9 november fyllde nationens skattmästare, förste bibliotekarien, fil. dr Jonas Samzelius, 60 år. På initiativ av äldre landsmän i nationskretsen hade ett utprop utsänts till Veteranföreningens medlemmar, till f. d. ämbetsmän och till de aktiva i nationen om bidrag till ett porträtt av den mångåriga skattmästaren. På födelsedagen uppvaktade nationen med hornboskapen, som hyllade födelsedagsbarnet såväl utanför hans fönster som inne i familjen Samzelius' salong — man fruktade allmänt att det hundraåriga hörnhusets väggar skulle ge vika. Såsom en personlig minnesgåva från unga och gamla landsmän överlämnades en orientalisk matta. Nationens hyllning i övrigt anstod till gäsmiddagen en vecka senare.

Nationsfullmäktige samlades dagen för gäsmiddagen, den 16 november, så gott som fulltalig. I förvaltningsdirektionen nyvaldes med. kand. Lennart Forsberg. På förslag av skattmästaren beslöt fullmäktige att nationen i fortsättningen skulle kunna utlämna och förvalta statliga garantilån.

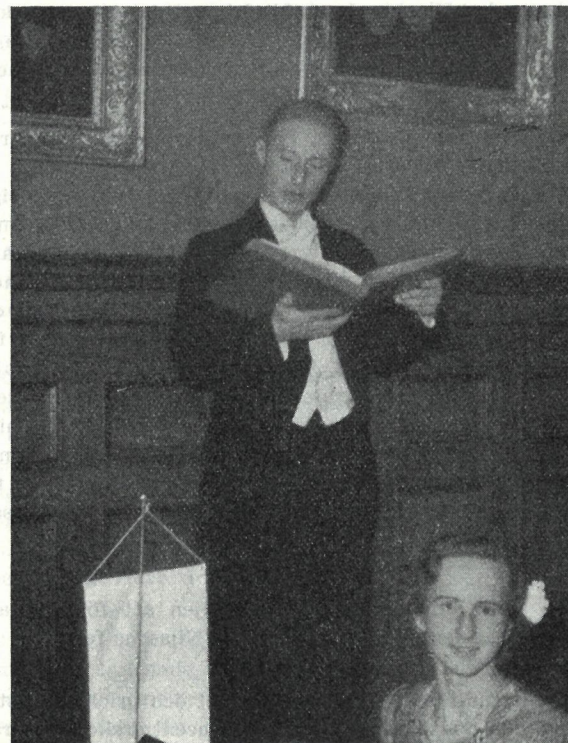
Gäsmiddagen hade lockat mer än 100-talet besökare och åtskilliga gamla landsmän hade sökt upp sin nation, lektor Essén, professor Lindqvist med fru, docent Gjerdmann, bokhandlare Wallin, docent Thermænius med maka, Sven Sernander och många, många fler. Förste kurator hyllade i sitt hälsningstal skattmästaren, kvällens hedersgäst, och erinrade om den absoluta särställning han intar i nationens historia.

Förste Bibliotekarien, Fil. dr Jonas L:son Samzelius.
Nationens Skattmästare.

Oljemålning av Gustaf Thorsell 1946.

Hans mer än kvartsekellånga skattmästartid, under vilken Arkadien, Studielånefonden och Veteranföreningen skapats, säger blott en del om hans betydelse. »Ert namn och Er person är oupplösligt förenade med Södermanlands-Nerikes nation, vi tacka Er och hälsa Er och Eder nationen alltid trogna maka varmt välkomna» slutade förste kurator. Inspektör avtäckte det porträtt av bibliotekarie Samzelius, som genom inte mindre än 218 givares medverkan kunde införlivas med nationens tavelssamling. Porträttet hade utförts av den unge upsalakonstnären Gustaf Thorsell och finnes avbildat i denna majhälsning. Lektor Essén talade inspirerat och varmt till sin gamle vän i förvaltningsdirektionen.

Krönikan läses och klubbmästarinnan Ulla Nordström lyssnar ivrigt.

Skattmästaren framhöll i sitt tacktal bl. a. sin glädje över att i förvaltningsdirektionen alltid ha haft förmånen samarbeta med goda vänner. Förvaltningsdirektionen hade sedan länge satt som sitt mål att låta det av nationen förvaltade kapitalet komma till allt större nytta för landsmännen.

Direktör Albin Rapp, Örebro, hälsades och installerades som hedersledamot. I ett hjärtligt, personligt färgat tal framförde han sitt tack till nationen. Fil. stud. Lennart Nordlund gjorde djupsinniga jämförelser mellan gåsen och kvinnan och genom att ställa den senare i en nog så fördelaktig dager vann han förvisso alla landsmaninnors hjärtan. Krönikan blev en succé för dess författare, fil. mag. Inge Dahlén. Även de i nationens vardagsintriger oinvigde voro storförtjusta i hans kvicka opus. Nationsfrançaese och modernt i yster blandning dansades

av unga och gamla. Klockan hann bli 6 innan det trogna vaktmästarparet kunde släcka ljusen och stänga porten till nationsborgen, där man upplevt ännu en kväll av glad förbrödring generationerna emellan.

I terminens brådaste studietid, den 28 november, hölls årets sista landskap. Till andre kurator valdes jur. stud. Ger Jalander efter fil. stud. Bengt Axhamre, vilken vid sin avgång lämnade efter sig många värdefulla resultat av sin med energiskt arbete fyllda ämbetsmannaperiod. Han kunde nu i egenskap av redaktör helt få ägna sig åt arbetet med porträttkatalogen, vilken med landsmännens benägna medverkan är avsedd komma ut under vårens lopp. Till klubbmästare omvaldes jur. stud. Lars Thermænius och till klubbmästarinna efter fil. kand. Ulla Nordström utsågs fil. stud. Ulla Odmark. Till senior valdes teol. kand. fru Maria Helander, varigenom inspektorsfamiljen blev representerad såväl bland hedersledamöter och seniorer som juniorer och recentiorer. Likaledes valdes f. d. teaterdirektören och klubbmästaren, fil. kand. Bengt Olof Aulén till senior. Stipendierementen för Prosten Enewald Widebecks stipendierum och Lars Arvid Nilssons fond fastställdes av landskapet.

I december hade stipendienämnden glädjen att för första gången kunna utdela ett stipendium ur Lars Arvid Nilssons fond.

Luciamorgonstraditionen följdes till punkt och pricka; en stor skara ömsom sjungande och ömsom fnittrande recentiorskor vandrade runt och väckte sina äldre landsmän, vilka tack vare det starka kaffet, som bjöds, och förväntningarna inför kvällens Luciafest kommo ur sängen tidigare än någonsin under terminen. En fullsatt nation fick samma afton bevittna en söt Lucias intåg och vidare »Röd kärlek eller fredagen den 13:e», ett spex, som skilde sig från föregående luciaföreställningars genom att äga en röd tråd. När föreställningen led mot sitt slut och den traditionella baletten dansade in, då jublade man i salen och hade författarna, fil. stud. Ebba Carlsson och fil. stud. Marianne Gerland, i tacksam åtanke, vilka med klubbmästarinnans stöd och under jur. stud. Folke Wistrands musikaliska och fil. stud. Stig Ericsons regitekhniska ledning skapat detta spektakel. Som Lukas fungerade Ulf Peder Olrog, alias magister Rosenblom, vilken med sin numera väldiga stofthydda och sitt glada temperament väl passade att föra nationen an i vilda riter. Den avgående klubbmästarinnan, fil. kand. Ulla Nordström, är ett stort tack värd för det goda arbete hon utfört till landsmännens trevnad.

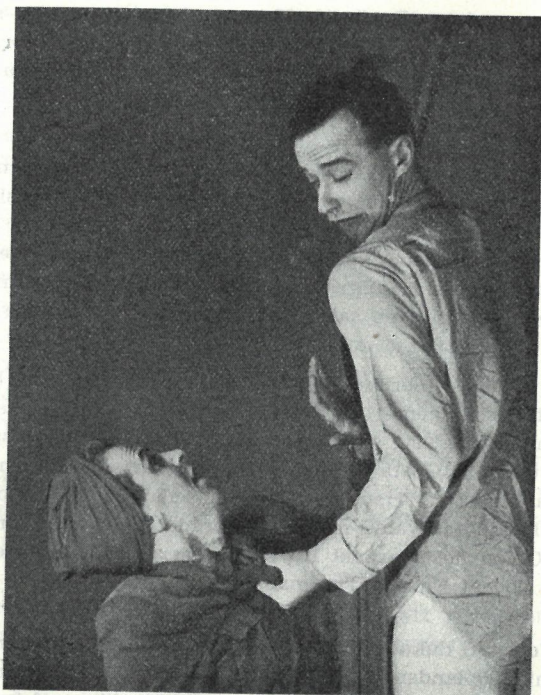
Julferierna var inne. De flesta sökte upp hemmet och den rättmätiga avkoppling, som behövs efter en ansträngande termin. För dem, som glömt sig kvar över helgerna, blinkade de för året nyinköpta elektriska julgransljusen vänligt från granen i nedre hallen.

Redan den 2 januari 1947 började emellertid de lärdomstörstande landsmännen strömma till, varför kuratelet beslöt att raskt avverka julgransplundringen redan den 4, för att kunna bevara åt denna fest det drag av intimitet, som gör den så trevlig. Ritualen följdes och ringdansens kring brinnande julgran på källarkullen med polismakten oroligt irrande i omgivningen saknades icke heller denna gång.

Landskapet den 4 februari blev den första händelse, som behövde inkräkta på landsmännens flit. Nationens bibliotekarie, fil. kand. Erland Johnson, hade av sagt sig sitt ämbete på grund av utrikes resa och i stället valdes jur. stud. Gösta Reuterswärd, som härigenom kom att inneha två viktiga ämbeten. Han är nämligen sedan länge nationsfotograf. Till hedersledamöter valde man justitierådet Emil Sandström, rektor Sven Em. Ohlon, justitierådet Harry Guldberg, bibliotekarie Sven Serander och docent Edvard Thermænius.

Den 22 februari dukades det till den första nationsaftonen för terminen. Jämmt 100 landsmän med inspektorsparet och lektor Essén vid honnörbordet hade mött upp och kamratmötesfilmen från 1942 plockats fram ur arkivet. Dr Sven Kræpelien, som var förste kurator den gången, hjälpte de yngre landsmännen att identifiera de många, som samlats till denna kamratfest. »Katrineholms kommunala mellanskolans gossorkester» under musikanförrare Folke Wistrands ledning tutade »Sköna blå dåna» m. fl. njutbara kompositioner. Till sist gav det välkända skådespelarparet fil. stud. Göran B. Johansson och fil. stud. Stig Ericson en briljant föreställning av ett av den förre diktat drama i 40-talistisk anda. En av de mest intensiva scenerna finnes med nationsfotografens hjälp återgiven på nästa sida.

Herrmiddagsidén i hela sin speciella utformning upplevde torsdagen den 13 mars en renässans, då klubbmästaren serverade ärtmiddag med varm punsch för mer än 30 landsmän vid långbord i stora salen. Den vardagsbetonade men välsmakande måltiden uppskattades storligen, djupsinniga samtal utspunno sig vid bågaren, då och då avbrutna av något musikaliskt divertissement och man ansåg allmänt att nationens herrar borde få träffas litet oftare i dylik ostörd ro.

40-tal, tolkat av Göran B. Johansson och Stig Ericson.

Studentskorna ha tidigare under terminen visat sin självständiga position genom att på klubbmästarinnan Ulla Odmarks initiativ anordna en egen litterär tesupé.

»Rundá-rundá-dadinella», denna säregna ramsa utgjorde rubriken för det kåseri, som biblioteksamanuensen Sten Lindberg roade nationen med vid nationsafton den 22 mars. Efter att ha njutit ransonerat men starkt kaffe fingo de c:a 100 vetgiriga landsmännen lyssna till ett strålande kåseri, som hade underrubriken: Om studentsånger och student seder i forna tider. Man fick veta att ovanstående och andra stjärnhjelmiska ramsor levde kvar i senare studentvisor, man fick en dramatisk bild av de blöta dryckesstrider, som fordom utkämpades studenter emellan och av andra roande detaljer ur våra föregångares liv vid akademien. Efter dansen följde i vanlig ordning trappmarschen och vid sexan musicerade bröderna Karl-Eric och Jan Ström bejublat i nedre hallen.

Södermanlands-Nerikes nations internationella verksamhet har med åren blivit allt livligare. Porträttkatalogredaktören har under sitt arbete funnit att icke mindre än 70 utländska studenter varit inskrivna under den senaste 10-årsperioden. C:a 25 baltiska studenter återfinnas för närvarande i studentkatalogen och flera norska medicinare bedriva såsom sörmlänningar studier vid Universitetet. Som vanligt ha de nyländska förbindelserna varit intensiva. Vid majmiddagen gästades nationen av med. kand. Erik Malm, vid vårfesten av fil. stud. Birjer Gestrin. Av allt att döma har vårterminens stipendiat, fil. kand. Viggo Groundstroem hittills funnit sig väl till rätta med de sörmländska förhållandena. Att den nyländska gästfriheten aldrig sviker, det fick vår landsman fil. kand. Tryggve Sköld erfara, vilken under oktober och november som stipendiat förenade nytta med nöje vid sin vistelse på Nylands nation. Till den nyländska årsfesten den 9 april avreser inom kort som vår representant jur. stud. Gösta Reuterswärd.

Nationen har med gåvopaket i någon mån sökt bistå en av de wienstudenter, som voro inskrivna här 1920. Det är fråga om en wienläkare, som i ett förtvivlat läge sökt kontakt med sin gamla upsala-nation. Vår önskan hade varit att kunna göra mer för honom och hans familj, men våra begränsade medel räcka ej så långt.

Insatserna på den akademiska idrottsfronten ha som vanligt varit ganska blygsamma. I de akademiska masstävlingarna våren 1946 blev nationens placering närmare slutet än början i prislistan, trots beaktansvärda insatser från ämbetsmännen och den nyländske stipendiaten dr Felix Heikel. En idrottsutövande landsman, som särskilt bör nämnas, är jur. stud. Karl-Eric Ström, vilken med den äran representerade Sverige vid studentlandskampen i Schweiz hösten 1946.

Tyget på möblerna i stora salen hade i slutet av förra året efter mer än 20 års flitig nötning nått den grad av slitage, som berättigade en förändring. Den gamla, något mörka och illa medfarna klädseln har ersatts med en ny, vacker röd plysch av holländsk ursprung och samtidigt har möbelen polerats. Den i nationens liv så centrala trappan har pryts med en ny, röd matta och till bätnad för det expeditionella arbetet på kuratelet har en förnämlig kontorsskrivmaskin inköpts.

I biblioteket har sedan c:a två år pågått en omkatalogisering av bokbeståndet efter moderna principer. Arbetet har till större delen bekostats av Arbetsmarknadskommissionen och utförts av lettiska intel-

lektuella flyktingar under sakkunnig ledning. Den nya katalogen kommer icke blott vårt eget bibliotek till godo, utan skall även ingå i ett centralt kartotek över nationernas böcker till nytta för hela studentkåren.

Även detta år har nationen från vänner och äldre landsmän fått emottaga gåvor och donationer. Direktör Mauritz Carlson har överlämnat 100:— kronor och bankdirektör Nils Oest 50:— kronor till Allmänna stipendiefonden. Oppunda härads rum har från lektor Matts Essén erhållit 200:— kronor samt från direktör C. Westberg 50:— kronor. För att möjliggöra utdelandet av stipendiet Einar Petris minne har rektor Nils Lundqvist i likhet med tidigare år välvilligt skänkt 100:— kronor. Med anledning av skattmästarens 60-årsdag överlämnades till förste kurator 100:— kronor från okänd givare att utdelas till en behövande landsman. Vid sin firmas 25-årsjubileum har direktör Albin Rapp utökat sin tidigare stora donation med ytterligare 10.000:— kronor. Medlen skola användas till en stipendiefond, för vilken närmare föreskrifter skall av donator meddelas. Med doktor Martha P:son Henning har överlämnat 50:— kronor att läggas till Consul N. Persson och Martha P:son Hennings stipendiefond. Förste intendenten vid Nationalmuseum doktor Sixten Strömbom har överlämnat ett antal blad grafisk konst och konstreproduktioner. Från dr Felix Heikel med maka, Nylands nation, har med tack för våren 1946 anlant en vacker akvarell med motiv från Borgå, utförd av F. Nyberg.

Till alla dessa Södermanlands-Nerikes nations gynnare framföres ett varmt tack.

Vi gå denna gång våren till mötes med större förväntningar än vanligt. I dagarna kallas förutvarande och nuvarande medlemmar till kamratmöte den 30 april och 1 maj. Nationen önskar hjärtligt välkommen till kamratfest 1947 och sänder alla och envar en värlig hälsning.

Upsala i april 1947.

Lars Andér.

Landsmännen.

1. Nyinskrivna.

	Född	Studentex. i	Fak.
Albert Neidor	21/9 21	Tallin	vt 42 M
Rasma Osis	21/12 19	Riga	vt 38 F
Velta Gangis	19/7 11	Riga	vt 35 F
Jack Elfström	12/7 21	Saltsjöbaden	vt 43 Fn
Felix Heikel	17/8 16	Helsingfors	vt 34 M
Göran Hasselrot	5/11 26	Sigtuna	vt 45 J
Nigals Zinturs	14/7 14	Riga	vt 32 F
Einar Helander	24/7 28	Upsala	vt 46 M
Sylvia Andersson	28/11 26	Örebro	vt 46 Fn
Torsten Larsén	8/3 25	Sigtuna	vt 45 J
Ingvar Folkeson	29/10 25	Örebro	vt 45 Fn
Per-Yngve Hansson	20/9 28	Nyköping	vt 46 Fn
Birgitta Abrahamson	19/7 26	Örebro	vt 45 J
Sven Stenberg	2/11 24	Örebro	vt 44 Fn
Karl Gunnar Axén	3/2 24	Örebro	vt 44 Fh
Kerstin Ericsson	17/12 27	Strängnäs	vt 46 Fh
Karin Bergdahl	17/12 27	Strängnäs	vt 46 Fh
Anders Hakelius	5/2 25	Strängnäs	vt 43 M
Hugo Ginters	3/8 13	Riga	vt 31 J
Edgars Ragojskis	5/3 14	Riga	vt 33 Fh
Stig Holmquist	3/1 26	Örebro	vt 46 Fn
Lennart Gustavsson	29/4 27	Örebro	vt 46 Fh
Ingrid Söderberg	17/12 25	Upsala	vt 46 Fh
Margareta Grundmark	30/3 28	Eskilstuna	vt 46 M
Rolf Sundström	23/6 26	Örebro	vt 45 M
Elsa Fejmert	5/3 23	Nyköping	vt 41 F
Lars Olof Gustafsson	10/5 25	Nyköping	vt 45 Fh
Kerstin Ligner	28/10 26	Örebro	vt 46 Fh
Ulla Sandberg	12/12 24	Örebro	vt 45 Fh
Sven Lindroos	4/9 23	Örebro	vt 44 Fh
Aina Johansson	7/4 26	Nyköping	vt 46 Fh

Britt-Marie Geffcken	20/9	26	Örebro	vt 46 J
Sigrid Friman	6/9	25	Örebro	vt 46 Fh
Karin Wåhlén	22/1	26	Örebro	vt 46 Fh
David Wirmark	22/3	26	Örebro	vt 46 Fh
Guido Sisask	11/6	24	Tallin	vt 42 Fn
Arne Eriksson	1/8	21	Södertälje	vt 44 Fh
Gunnar Wahlberg	13/10	22	Upsala	vt 45 Ft
Gunnar Lundberg	29/11	26	Strängnäs	vt 45 J
Bengt Anell	11/1	24	Solbacka	vt 46 Fh
Birgitta Hemstad	11/2	26	Upsala	vt 46 J
Sigvard Ahgren	15/12	25	Örebro	vt 45 J
Göran Appelgren	11/8	27	Örebro	vt 46 J
Olov Gunnarsson	26/12	25	Upsala	vt 46 J
Lars Dahlgren	22/1	24	Upsala	vt 45 Fn
Elisabeth von Collan	1/11	24	Helsingfors	vt 42 Fh
Kerstin Bager	25/7	25	Stockholm	vt 45 Fh
Erna Boehme	13/2	96	S:t Petersburg	vt 12 Fh
Bo Sköld	1/11	24	Sigtuna	vt 44 Fh
Bjarne Forss	3/7	25	Stockholm	ht 43 J
Anne Marie von Plomgren	3/9	27	Stockholm	vt 46 Fh
Margareta Olsson	27/1	25	Örebro	vt 44 Fh
Märta Torius	31/12	26	Strängnäs	vt 46 —
Bengt Andersson	12/6	25	Örebro	vt 45 Fn
Douglas Bertilsson	21/1	27	Strängnäs	vt 46 Fh
Sven Benson	22/1	19	Kristianstad	vt 37 H
Tord Widebeck	9/10	23	Nyköping	vt 42 J
Jan Thorsell	21/7	27	Strängnäs	vt 46 J
Nils Olof Magnusson	1/11	21	Örebro	vt 43 Fn
Edward Ploman	12/3	26	Stockholm	vt 44 J
Bertil Mårtensson	10/7	26	Örebro	vt 45 J
Edith Lidums	18/9	19	Riga	vt 37 Fh
Bengt Herrström	29/6	23	Saltsjöbaden	vt 42 Fn
Ago Vallas	29/7	24	Dorpat	vt 43 Fn
Eigil Forsner	26/4	24	Örebro	vt 44 T
Ingrid Lyttkens	6/9	18	Stockholm	vt 37 Fh
Ella Rankka	21/4	18	Lovisa	vt 36 F
Edith Otterström	10/9	89	Hälsingborg	vt 10 M
Bo Nyman	20/7	26	Örebro	ht 46 Fh
Greta Öhrn	5/7	19	Helsingfors	vt 36 Fh
Bo Nilsson	9/11	25	Örebro	vt 44 M
Ingemar Delphin	25/7	22	Södertälje	vt 42 M
Inga Bager	16/7	26	Djursholm	vt 46 Fh

Sune Johansson	20/4	25	Eskilstuna	vt 46 M
Stina Persson	31/3	25	Sigtuna	vt 44 Fh
Olga Rasins	23/7	15	Jakobstad	vt 33 F
Kerstin Nord	19/5	24	Stockholm	vt 44 Fh
Gunvor Wallin	2/12	24	Örebro	vt 45 Fh
Lars Olof Liljeström	18/2	25	Solbacka	vt 45 Fn

2. Examinerade.

Praktisk-teologiska prov:

16/1 Sten S:son Lindqvist
 20/2 A. Boris B. O. Lunderquist
 10/12 E. Gunnar Dürén
 Sten A. Löfberg
 Erik A. M. Alund

Efterprövning i teologie kandidatexamen:

28/5 T. Eric W. Segelberg
 30/10 Tord A. Petri

Teologie kandidatexamen:

28/5 Erik A. M. Alund
 14/9 E. Gunnar Dürén
 Sten A. Löfberg
 14/12 H. Alrik P. Hammarén
 31/1 Sven M. Dahlgren

Juris kandidatexamen:

7/3 Per-Axel R. Persson-Jemt
 1/11 J. G. Lennart Tysander

Medicine licentiatexamen:

21/2 A. Edith V. Nisser-Ljungström
 2/9 Bertil P. Ekwall
 14/11 E. Lennart Israelsson
 Nils Brage W. Nordlander
 13/12 C. Gösta Gottfarb

Medicine kandidatexamen:

27/5 Lennart E. Odeback
 13/12 C. Olof Lambert

16/1 Sten S:son Lindqvist
 20/2 A. Boris B. O. Lunderquist

Filosofie licentiatexamen:

16/9 Eva K. Eneblad
 K. Erik E. T. af Sillén
 31/10 Sven V. Lennander
 31/1 Bertil I. Hermanson

Efterprövning i filosofisk ämbetsexamen:

30/3 G. (Gun) M. Nilsson,
 f. Gustafsson
 28/5 Brita E. I:dtr Hök

Filosofisk ämbetsexamen:

30/3 O. Edvard Malmkvist
 28/5 Per Henrik Elander
 Mait M. E. V. von Essen,
 f. Hemstad
 16/9 T. Inge Dahlén
 31/10 Stig M. Claesson
 Daisy I. Hellohf
 Anna M. Larsson
 C. A. E. (Carl-Erik) E:son
 Ringhammar
 14/12 A. Gösta Carlson
 Margareta Lindberg
 31/1 Lars-Gunnar A. Warne
 1/4 H. Lennart Arén

*Efterprovning i filosofie
kandidatexamen:*

28/5 Göran Mascoll Silfverstolpe
16/9 Göte S. Carlid
31/10 H. Lennart Arén
1/4 R. Torgil Ringmar

Filosofie kandidatexamen:

30/3 J. L. Erland Johnson
28/5 J. H. Åke Andersson
Bert R. J. Bolin
K. Margareta Carlsten
Eugène Ekvall
T. Ann-Mari Henschen
Stig Nordfeldt
C. O. Ragnar Svensson
Signe Sörhus-Jansson
16/9 Bengt Olof Aulén
A. Kerstin E. Molin
Lars O. Mårdell

Tryggve M. Sköld
31/10 Gustaf F. W. Ericsson
A. Margareta Hagne
Ulla M. Nordström
14/12 Carin Bergsten
Ulla-Britta Camén
Ellen E. Jalander, f. Jungmark
31/1 Kerstin M. Pettersson

Teologisk-filosofisk examen:

28/5 Jan M. Eneström
16/9 Sverker J. Hallberg
Kersti M. Larsson
14/12 Rolf G. Arvidsson

Till doktorer promoverades den

31 maj:

Fil. lic. O. Gunnar Annell
Fil. lic. Stig M. Claesson
Fil. lic. Bengt L. Hubendick

3. Avlidna.

Död	Stud.	Född
16/4 1946 Erik Johan Bergensköld	1883 F. d. Kammarskrivare	28/2 1863
9/5 1946 Carl Valfrid Spångberg	1891 Redaktör	12/10 1871
25/6 1946 Anton Julius Stain	1920 Kantor	17/8 1893
16/7 1946 Josef Fredrik Edvard Skoglund	1890 Tandläkare	20/4 1871
5/8 1946 Erik Johan Casimir Planting- Gyllenbåga	1887 F. d. Regeringsråd	19/3 1869
9/8 1946 Ruben Stain	1919 Fil. kand.	4/4 1881
16/9 1946 Ragnar August Ströman	1914 Leg. läk., Sundh.-insp.	23/12 1891
20/9 1946 Karl Jallmar Winsjö	1888 F. d. Advokat	9/7 1869
29/9 1946 Nils Axel Funke	1930 Tandläkare	8/9 1909
20/10 1946 Carl Fredrik Drake af Hagelsrum	1890 F. d. Not. i Svea Hovr.	27/7 1872
26/11 1946 Carl Fredrik Ragnar af Geijerstam	1921 Författare	13/12 1901
3/12 1946 Carl August Edvard Lundberg	1883 F. d. Kyrkoherde	24/2 1856
15/1 1947 Edvard Gabriel Langborg	1886 F. d. Bankosekreterare	8/8 1868
27/1 1947 Otto Lindeberg	1882 Direktör	17/9 1863
4/2 1947 Carl Öhman	1877 F. d. Kyrkoherde	26/5 1858
17/2 1947 Frans Edvard Berglund	1879 Med. doktor	6/11 1861

18/2 1947 Carl Peter Persson	1894 Kontraktspäst	7/11 1875
24/2 1947 Bertil Olov Jansson	1921 Provinsialläkare	13/3 1899
5/3 1947 Sigurd Magnus Stenbäck	1882 F. d. Häradskrivare	6/12 1862
19/3 1947 Johan Otto Cornelius Norberg	1883 F. d. Domprost	30/5 1864
23/3 1947 Karl Ivar Nordenskjöld	1898 F. d. Rektor	18/10 1877
— 1947 Jakob Westlund	1885 F. d. Professor	18/5 1867

Sedan 1928, d. v. s. sedan Majhälsningen började utgivas, ha följande landsmän avlidit, vilket först nu kommit till Nationens kännedom:

Död	Stud.	Född
20/1 1929 Hjalmar August Lundin	1876 F. d. Folkskollärare	1/9 1852
29/3 1931 Carl Erik Schill	1874 F. d. Folkskollärare	11/4 1851
8/5 1934 Knut Sixten Valfrid Englund	1885 Lantbrukare	6/8 1862
19/5 1937 Karl Arne Lundholm	1929 Privatlärare	18/10 1903
25/5 1937 Anton Oskar Eriksson	1896 Kyrkoherde	13/2 1876
Juli 1937 Carl Fredrik Edgren	1884 F. d. Stadsfogde	27/7 1865
17/12 1937 Per Gustaf Olsson	1874 F. d. Landskanslist	22/7 1854
5/2 1940 Frans Oscar Wedberg	1867 F. d. Kontrollör	18/7 1848
16/9 1942 Oskar Fritiof Enbom	1886 Chef f. Försäkringsrådet	3/5 1867
25/7 1944 Ernst August Schyl	1885 Lantbrukare	21/9 1866
25/8 1944 Bo Ericsson	1937 Fil. stud.	30/7 1919
19/8 1944 Olof Knut Alfred Hagström	1907 Provinsialläkare	20/1 1888
Jan. 1946 Sten Anders Vilhelm Ericson	1926 Tandläkare	24/8 1905

Nationens ämbetsmän under läsåret 1946—1947.

Inspektör:

Professor Dick Helander.

Förste kurator:

Med. kand. Lars Andér.

Andre kurator:

Fil. stud. Bengt Axhamre (ht 46).

Bibliotekarie:

Jur. stud. Ger Jalander (vt 47).

Skattmästare:

Fil. kand. Erland Johnson (ht 46).
Jur. stud. Gösta Reuterswärd (vt 47).

Klubbmästare:

Förste bibliotekarie Jonas L:son Samzelius.

Klubbmästarinna:

Jur. stud. Lars Thormænius.

Teaterdirektör:

Fil. kand. Ulla Nordström (ht 46).

Musikanföreläsare:

Fil. stud. Ulla Odmark (vt 47).

Fil. stud. Hans Persson.

Jur. stud. Folke Wistrand.

Sånganförare:

Preparatförvaltare:

Idrottsledare:

Krönikör:

Jur. stud. Stig Carlborn.

Med. kand. Lennart Odeback (ht 46).

Med. stud. Swen-Olof Abrahamson (vt 47).

Jur. stud. Curt Carlström (ht 46).

Fil. stud. Sven Lindahl (ht 46).

Jur. stud. Bjarne Forss (vt 47).

Fil. kand. Nils-Olof Wallin (ht 46).

Fil. kand. Bengt Olof Aulén (vt 47).

Nationsnämnd:

Förste kurator (ordf.)

Andre kurator (sekr.)

Klubbmästaren

Klubbmästarinnan

Med. kand. Bo Nelzén

Fil. stud. Ulla Odmark (ht 46)

Jur. stud. Ger Jalander (ht 46)

Jur. stud. Richard Malmros

Jur. stud. Gösta Reuterswärd

Jur. stud. Birgitta Norman (vt 47)

Fil. kand. Margareta Carlsten

(vt 47)

Stipendie- och betygsnämnd:

Förste kurator (ordf.)

Jur. stud. Lars Wassberg (sekr.)

Andre kurator

Fil. kand. Nils-Olof Wallin

Fil. mag. Carl Reuterswärd

Fil. kand. Margareta Carlsten

Med. kand. Gösta Neander.

Fil. stud. Karl-Otto Österberg

(ht 46)

Teol. kand. Sten Löfberg (ht 46)

Teol. stud. Bengt Angelsten (vt 47)

Med. kand. Lennart Odeback (vt 47)

Fil. stud. Bengt Axhamre (vt 47)

Förvaltningsdirektionen:

Skattmästaren (ordf.)

Andre kurator (sekr.)

Universitetsbokhandl. Nils Wallin

Lektor Matts Essén

Docent Arne Furumark

Flygläkare David Melchersson

Med. lic. Uno Murray (t. o. m. nov. 46)

Fil. lic. Gösta Brogren

Med. kand. Lennart Forsberg (fr. o. m. nov. 46)

Självhjälpsföreningen:

Fil. lic. Torsten Lagerstedt (ordf.)

Fil. stud. Gunnar Westerlind (kassaförvaltare)

Sällskapet V. f. N.:

Fil. stud. Karl-Otto Österberg

(ordf.)

Fil. kand. Erland Johnson (sekr.)

Utgående balanser i nationens räkenskaper.

1. Skattmästarens huvudbok 31 aug. 1946.

Tillgångar: Obligationer och aktier 6.150:—; I fastigheter placerade fondmedel 250.631:99; I studielånefonden placerade fondmedel 45.000:—; Tillfälliga lån 1.523:—; På bankräkning 3.828:29; På sparbankräkningar 80.543:16; På postgiro 1.612:14; S:t Larsg. 4 4.670:93 (Tomt 1:—, Byggnader 4.668:93, Möbler 1:—); S:t Larsg. 6 A 73.419:52 (Tomt 20.000:—, Byggnader 53.418:52, Möbler 1:—); S:t Larsg. 6 B 430.571:54 (Tomt 50.000:—, Byggnader 343.941:54, Möbler 35.500:—, Lager av ved 1.130:—); Resterande hyror och värmeersättning 2.419:32; Ränkebals 265:49. Summa kronor 900.635:38.

Skulder: I fastigheterna placerade fondmedel 250.631:99 (S:t Larsg. 4 4.670:93, S:t Larsg. 6 A 73.419:52, S:t Larsg. 6 B 172.541:54); Lån i hypotekskassan f. S:t Larsg. 6 B 250.000:—; Lån i bank f. S:t Larsg. 6 B 400:—; Donationsrum i S:t Larsg. 6 B 36.185:11 (Askers härads rum 6.500:—, Oppunda härads rum 3.371:52, Arvid Nilssons rum 15.878:50, Enewald Widebecks rum 6.962:22, Donationsrumsfonden 3.472:87); I förskott och för högt levererade hyror 1.029:83; Förskott 114:—; Nationsfonder 55.056:12 (Studentrumsfonden 10.233:75, Per Perssons fond 10.149:23, Per Perssons sjukkasfond 20.660:—, Biblioteksfonden 9.044:40, Hebbes fond 2.096:99, Cassels fond 1.048:50, Hembygdsbibliotekets fond 1.110:48, Sjölanders fond 712:77); Stipendiefonder 307.009:18 (Seippels fond 69.286:32, Freundts fond 40.467:82, Malmstedts fond 17.808:81, Enskilda stipendiefonden 17.637:33, Allmänna stipendiefonden 12.896:60, Widebecks fond 12.667:18, Norstedts fond 12.378:95, Bagges fond 11.048:51, Jörgensens fond 11.118:59, Hammarstens fond 11.512:37, Per Perssons stipendiefond 10.266:13, Sigrid Ohlsson-Perssons fond 10.306:90, V. f. N:s fond nr I 6.528:56, V. f. N:s fond nr II 2.380:32, V. f. N:s reservfond 2.486:69, V. f. N:s jubileumsfond 10.083:24, Wibergs fond 9.693:98,

Löfgrens fond 6.496: 65, Margareta Holms fond 6.649: 17, Annells minnes fond 6.119: 09, Consul N. Perssons och hans dotters med. dr Martha P:son Hennings fond 4.025: 82, Mossbergs fond 3.954: 99, Wahlfisks fond 3.744: 67, Sandqvists fond 3.537: 69, Broms fond 1.700: 23, Einar Petris minnes fond 2.212: 57); Reserverade medel 209: 15. Summa kronor 900.635: 38.

2. Studielånefondens huvudbok 31 aug. 1946.

Tillgångar: På bankräkning 14.250: 66; Fordringar av låntagare 195.500: 25 (Borgenslån 191.000: 25, Borgensfria lån 4.500: —); Räntefordringar 68: 90. Summa kronor 209.819: 81.

Skulder: Lån hos kreditgivare 190.000: —; Reserverade medel 19.819: 81. Summa kronor 209.819: 81.

3. Andre kurators huvudbok 31 dec. 1946.

Tillgångar: Kontant 1.520: 94; Postgiro 24: 37; På bank 9.343: 11; Garantilån i Uppsala Studentkärs Kreditkassa 3.593: 55; Handlånekassan 5.000: —; Lager av äldre porträttkataloger 1: —; Av 1928 års kataloger 1: —; Av 1937 års kataloger 1: —; Av äldre sångböcker 1: —; Av 1944 års sångböcker 1.285: 46; Inventarier under Andre kurators vård 1: —; Inventarier under idrottsledarens och teaterdirektörens vård 1: —; Utestående fordringar: 1) terminsavgifter 988: 95, 2) plikter 252: —, 3) telefonavgifter 473: 35, 4) internationella kassan 116: —. Summa kronor 22.602: 73.

Skulder: Donationsfonder: Nationsmatrikelfonden 1.470: 46, Nationshistoriefonden 4.895: 91, Fanfonden 398: 78, Porträttfonden 604: 20, Pianofonden 2.850: 37, Fackeltågsfonden 1.019: 23; Kassareserver: Nationskassan 1.000: —, Reservkassan 2.662: 05, Honorariekassan 1.438: —, Bibliotekskassan 3.017: 18, Musikkassan 436: 07, Preparatkassan 1.516: 10, Sommarkursernas kassa 1.245: 52, Beredskapsskyttekassan 48: 86. Summa kronor 22.602: 73.

4. Andre kurators handlånekassas årsräkning 31 dec. 1946.

Tillgångar: Utestående handlån 6.651: 05; Utestående räntefordran 251: 10; Kontant 24: 22. Summa kronor 6.926: 37.

Skulder: Nationskassan 5.000: —; Behållning 1.926: 37. Summa kronor 6.926: 37.

5. Klubbkassans ställning den 31 dec. 1946.

Tillgångar: Kontant 297: 50; På bank 72: 50. Summa kronor 370: —.

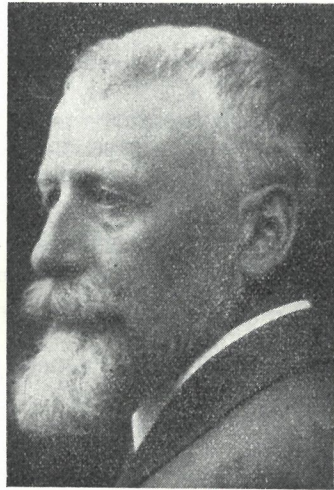
Skulder: Behållning 370: —.

6. Självhjälpsföreningens huvudbok 31 dec. 1946.

Tillgångar: Terminsavgifter 601: —; Ordinarie lån 13.225: —; Handlån 7.556: 05; Handlåneräntor 810: 60; Uplands Ensk. Bank A.-B. 501: 25; Studielånefonden 35.000: —; Räntefria borgenslån 16.400: —; Kassabehållning 280: 35; Postgiro 1.416: 48. Summa kronor 75.790: 73.

Skulder: Grundfonden 16.887: 22; Kom. Jonssons Donation 42.503: 51; Räntefria borgenslån 16.400: —. Summa kronor 75.790: 73.

In memoriam.

Valfrid Spångberg.

Den 9 maj 1946 avled i Stockholm redaktören **Valfrid Spångberg**, en av den svenska publicitetens mest kända och aktade personligheter.

Karl Valfrid Spångberg var född den 12 oktober 1871 å Hedetorp i Kattnäs socken, Södermanland. Hans fader var lantbrukaren Gustaf Spångberg och hans moder Charlotta Andersson, som växt upp på Hedetorp. Sedan urminnes tider hade släkten bott i socknarna kring sjön Klemmingen. Valfrids farfarsfarfarsfar var häradsdomaren Nils Erson Spångberg. Han var klockare i Frustuna under första hälften av 1700-talet, men Valfrids farfarsfar var bonde liksom hans farfar och far. På slutet av 1870-talet flyttade frändefamiljen i Ekeskulla på andra sidan sjön in till Nyköping för att sätta sina tre pojkar i läroverket där. Valfrid röjde fallenhet för studier och år 1884 bosatte sig familjen i Nyköping. De hade sålt Hedetorp och köpt en gård vid S:t Annegatan, där det även var rum för häst och kor. Den unge Valfrid fick följa sin läslust och det studerades på allvar. Valfrid blev student våren 1891 och reste på hösten till Uppsala, där han den 10 september inskrevs i nationen.

I sin bok »När tiden bytte skinn» skildrar Spångberg de olika ske- dena i sitt liv. Han var redan i skolan före sin tid och väckte upp- märksamhet hos såväl kamrater som lärare. Uppsalatiden blev ej lång, avbruten av exercis och vad ännu värre var kampen mot begyn- nande bröstlidande. Det blev en prövande vistelse i Mörsil och utom- lands, men med förunderlig energi övervunnos alla hinder. Valfrid Spångberg lämnade dock tanken att fortsätta i Uppsala och valde omedelbart tidningsmannabanan, där han utfört sitt förnämliga livs- verk. Säkert hade han på ett tidigt stadium fått förbindelser med tid- ningsvärlden. Åren 1903—1909 var han medarbetare i Aftonbladet m. fl. tidningar, 1893—1903 var han redaktör för den sedermera nedlagda Aftontidningen, där han emellertid kvarstod som politisk medarbetare även sedan Torsten Fogelqvist övertagit redaktörskapet.

Sedan många år skrev Spångberg en regelbunden politisk artikel- serie för svenska tidningar. Hans författarskap i bokform har även varit mycket omfattande och tagit form i en lång rad på sin tid dags- aktuella men även för framtiden värdefulla böcker och broschyrer med tyngdpunkten lagd på karakteristiken av parlamentariska förgrunds- figurer. Ett särskilt intresse ägnade han vår landsman och hedersle- damot Adolf Hedin, vars skrifter han utgivit, och om vilken han för- fattat tvenne biografiska arbeten.

»Valfrid Spångbergs beundran för den radikale braständaren och oför- färade sanningssägaren Adolf Hedin berodde på ett besläktat drag i deras läggning, som förmädde honom att söka fullfölja hedinska tradi- tioner i sin egen journalistiska verksamhet», säger en minnestecknare i Svenska Dagbladet. »Genom sitt humana och ärliga väsen», fortsät- ter samme enligt min mening rättvise skribent, »tillvann han sig stort personligt erkännande även inom de läger, där man eljest icke i allt delade de politiska åsikter, som omfattades av denne vänsterveteran. Men hans nitälskan för ordets frihet och därmed förenade ansvar ingav obetingat sympati och respekt».

Inom den svenska pressens organisation har Valfrid Spångberg gjort en stor och förblivande insats. Han var en av stiftarna av Svenska Journalistföreningen och under många år dess ordförande och sedan hedersledamot. Även i Publicistklubbens arbete tog Spångberg en ak- tiv del och var åren 1922—1933 vice ordförande där; hans bild med det bekanta »Erik XIV-skägget» pryder nu en av väggarna i klubbens sessionsrum. På Gustavsdagen 1944 tilldelades Valfrid Spångberg me- daljen »Illis quorum» i guld, åttonde storleken, som välförtjänt utmär- kelse för lång och förnämlig publicistisk gärning.

Det må ock erinras om, huru Valfrid Spångberg in i det sista sam- lade kamraterna från skoltiden och huru oförgätliga dessa samman-

komster blevo. De brukade hållas i maj och minnena från hem, skola, kamrater och lärare kommo fram.

Valfrid Spångberg efterlämnar maka, född Bock, och en son Olov, jur. kandidat och sekreterare i Stockholms stads hyresnämnds centrala kansli. En dotter Birgit insjuknade under en resa till Genève och dog 1937. Hon var jur. kandidat och förste amanuens i Socialdepartementet samt hade setat ting, och var den första kvinnliga juristen i Sverige, som erhållit domarförordnande. Farfars sista tankar rörde sig säkert kring en nu treårig sonson.

Martin Jansson.

Erik Planting-Gyllenbåga.

Den 5 augusti 1946 avled i Stockholm förre regeringsrådet **Erik Planting-Gyllenbåga**. Erik Johan Casimir Planting-Gyllenbåga var född den 19 mars 1869 i Istrums socken, Skaraborgs län. Föräldrarna voro kaptener August Planting-Gyllenbåga och Louise Freundt. Erik kom till läroverket i Nyköping ht 1884 och blev student 1887 samt inskrevs i nationen den 3 februari 1888. År 1894 blev han juris utr. kandidat och inträdde i Svea Hovrätt. Där blev han fiskal år 1903, assessor 1905 och hovrättsråd 1909 samt utnämndes samma år till expeditionschef i dåvarande sjöförsvarsdepartementet. År 1915 blev Erik Planting-Gyllenbåga regeringsråd, en post, som han innehade till 1937, då han uppnått pensionsåldern. Vid sidan av sin statliga gärning till-

hörde han 1908-1915 styrelsen för Kungl. teatrarnas pensionsinrättning och var kyrkoråd i Engelbrekts församling 1917-1935 samt kyrkofullmäktig till 1937.

Erik Planting-Gyllenbåga var två gånger gift. 1895 med baronessan Marie Wedel-Jarlsberg, död 1902, och med grevinnan Adèle Wachtmeister, i hennes andra gifte, död 1937.

Med Erik Planting-Gyllenbåga har en framstående ämbetsman av gamla stammen och en av en verkligt nobel karaktär gått ur tiden. Redan i skolan i Nyköping och som student i Uppsala var han den fine och gode kamraten. En minnestecknare, Jarl Ernberg, skriver om honom: »Alltigenom en gentleman, efterlämnar Erik Gyllenbåga framför allt minnet av en god och ädel människa av sällsynt lödig karaktär. Inom sitt familjeliv, tid efter annan drabbad av tunga prövningar och förluster, bar han dock städse detta, även under mycket svåra förhållanden, med beundransvärd undergivenhet och jämnmod. Den sista delen av sin levnad tillbragte han, tidvis lidande av en svår sjukdom, i stilla tillbakadragenhet.»

Regeringsrådet Erik Planting-Gyllenbåga sörjes närmast av en son, fil. kand. Axel Planting-Gyllenbåga, samt styvbarn.

Martin Jansson.

Den 27 januari 1947 avled i sitt hem i Nyköping direktören **Otto Lindeberg**. Därmed gick en av Södermanlands yppersta män ur tiden.

Otto Lindeberg var född i Nyköping den 17 september 1863 och blev efter studentexamen vid Nyköpings högre allmänna läroverk 1882 medlem av Södermanlands-Nerikes nation. Hans vistelse vid Uppsala universitet avsåg emellertid icke bedrivande av akademiska studier i vanlig mening utan snarare och närmast vinnande av en allmän orientering. Han var en det praktiska livets man och hans avsikt var att vid lämplig tid övertaga ledningen av den av hans fader bedrivna bryggerirörelsen i Nyköping. Så skedde också 1887.

Vid mycket unga år blev han ledamot av stadsfullmäktige i Nyköping, som han sedan tillhörde i fyra decennier. Han var Drätselkammarens ordförande och verkställande ledamot c:a tjugufem år, länge var han ordförande i Södermanlands landstings förvaltningsutskott och v. ordförande i Landstinget, ordförande i styrelsen för Södermanlands Stadshypoteksförening, Södermanlands Enskilda Bank och Samfundet för Hembygdsvärd, styrelseledamot i Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa, Städernas Allmänna Brandstödsbolag, Riksföreningen för Bildande Konst m. m., m. m.

Otto Lindeberg.

Otto Lindeberg var av naturen i många avseenden sällsynt lyckligt utrustad. Hans intellekt var klart och genomträngande och hans säkra omdöme beredde honom möjlighet att snabbt och utan stor möda sätta sig in i nya frågor och förhållanden, även sådana som voro mycket svåra att bemästra. Han arbetade efter stora linjer och alltid med bestämd inriktning mot det väsentliga.

Hans stora och allt behärskande intresse var hembygden Södermanland och i främsta rummet födelsestaden Nyköping. Han omfattade sin stad och sitt län med en kärlek, vartill man sällan finner motstycke. Med icke ringa personlig ekonomisk uppoffring ställde han i snart sagt obegränsad omfattning sin tid och sina krafter till det allmännas tjänst. Hans hängivna, oegennyttiga arbete efterlämnar spår, som komma att bli bestående.

Jag vågar påstå, att sedan långa tider tillbaka få män betytt så mycket för Nyköping som Otto Lindeberg. Hans av Eldh utförda förträffliga porträttbyst, som på goda skäl uppställt i Kungstornet i Nyköpingshus, bär otvetydigt vittne om en herre, som vet vad han vill och som också äger kraft att driva sin vilja igenom.

I allt sitt handlande visade han sig äga speciella ledareegenskaper. Han var självständig i sin åsiktsbildning, en fyndig och medryckande debattör och hade förmåga att nå människor långt över snäva partieller yrkesgränser. Härtill bidrogo hans mångskiftande sakliga in-

tressen liksom ock hans utpräglade sinne för humor. Såsom gammal jägare och seglare, naturvän och konstälskare hade han till sitt förfogande många vägar till människors hjärtan och han kände väl, huru dessa vägar skulle beträdas. Han var en man, inför vilken ingen kunde stå likgiltig. Han vann också mångas tillgivenhet och beundran; och mångas tacksamhet, ej blott för initiativ och lyckligt genomförda anordningar till enskilt eller allmänt gagn, för varmhjärtat stöd i allehanda svårigheter, utan också för befruktande impulser på de mest skilda områden inom vårt land. Han förtjänade detta.

Sex distansminuter från Oxelösund, rätt ut i öppna havet ligger en liten ögrupp, benämnd Källskären. Där hade Otto Lindeberg ordnat sitt tusculum, några sjöbodas och tre rymliga stugor, varav en året runt tillgänglig för yrkesfiskare vid hårt väder. Hans jaktvårdare hade uppsikt över den sträckande eller häckande sjöfågeln, som på dessa skär kände sådan trygghet, att den ruvande svärtan kunde av varsam hand strykas över ryggen. På denna plats kände sig Otto Lindeberg kanske mer än annorstädes vara i sin rätta miljö. Hit förde han ofta sina närmaste vänner, gärna vetenskapsmän, konstnärer, naturälskare. Han tillredde egenhändigt bordets läckerheter, som han just upphämtat ur den svala böljan, gav sufflén dess bruna glans, presenterade med en blygsam gest de rätta årgångarne och höll själv de många, lysande talen. Den man, som räknar kokkonsten till de sköna konsterna, vet förvisso något om livet och dess värden.

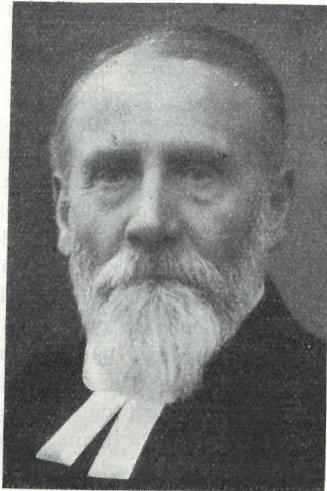
Det stod rymd över Otto Lindeberg, rymd, sälta, levnadslust, generositet. Han tillhörde den i vårt land alltför sparsamt företrädda kategori av människor, som med gynnsamma yttre förutsättningar för enar en okuvlig drift att till det yttersta bringa av naturen givna rika inre gåvor till utlösning för gemensamt bästa. Det frivilliga, oegennyttiga arbetet för andra var för honom icke en tunga utan ett livsbehov. Arbetet skedde också med fröjd och icke med suckan. I Otto Lindebergs själ brann i mer än ett avseende konstens heliga eld, och konstnärsandan gav skaparglädje.

Länge skall hans minne leva i våra bygder och, när orden tystnat, skola stenarne tala.

Carl Wellander.

Karl Öhman. — I den höga åldern av närmare 89 år avled i sitt hem i Stockholm förre kyrkoherden i Johannes församling, L. N. O., **Karl Öhman** den 4 februari 1947. Den hädangångne var västgöte, född i Väne-Åsaka den 26 maj 1857 och son till byggmästaren Anders Öhman och hans maka född Lundmark. Hans gymnasiestudier förlades till

Karl Öhman.

Strängnäs, vilket väl var orsaken till att han blev medlem av Södermanlands-Nerikes nation, då han år 1877 efter avlagd studentexamen inskrevs vid Uppsala universitet. När han efter vederbörliga teologiska examina år 1883 prästvigdes, skedde detta följdriktigt för Strängnäs stift, åt vilket han dock kom att ägna endast de första åren av sin gärning. Med tacksam glädje tänkte han alltid tillbaka på sin tid som pastorsadjunkt i Örebro, Ånsta och Långbro liksom på komministertiden i Floda. År 1891 antog han kallelsen till adjunktstjänst i S:t Jacobs och Johannes församlingar i Stockholm, och därefter blev han huvudstaden trogen livet ut. Ja, han stannade rent av i nyss nämnda pastorat: 1898 valdes han till komminister därstädes, och när Johannes år 1908 utbröts och blev självständigt, korades Öhman till dess förste kyrkoherde. Då han år 1938 avgick från denna sin tjänst med pension, hade han alltså lett sin församlings öden i jämnt 40 år.

Öhman var en djupt religiös person. Av sin fromma moder tog han starka intryck. Sitt andliga genombrott daterade han nog själv från en högmässa i Blasieholmskyrkan i Stockholm, där G. E. Beskow predikade. Ynglingen, som stod dold bakom en pelare, greps av förkunnelsen så, att tårarna strömmade utför hans kinder — så berättade han själv på gamla dar. Hans fromhet blev en harmonisk förening av gammal västgötakristendom och pietistisk väckelse, färgad av en kristen mystik i släkt med den älskade universitetsläraren professor Walde-

mar Rudins och den högt skattade och gärna läste hovpredikanten C. H. Bergmans.

Öhman koncentrerade sig i sitt arbete på den egna församlingen, i synnerhet sedan han blivit kyrkoherde. Det självständigt vordna Johannes krävde ock praktiskt taget all hans tid och kraft. Eljest var han sekreterare i Stockholms Prästsällskap åren 1892—98 och vid de Allmänna svensk-lutherska prästkonferenserna 1893—1906, vilka sistnämndas förhandlingar han utgav. I mer än 25 år var han ledamot av styrelsen för Israelsmissionen och dess ordförande 1907—14 samt 1923—25. Som kyrkoherde i Stockholm tillhörde han det gamla konsistoriet, där han väl trivdes och där hans guldsnudsona brukade gå rond. Kollegan i S:t Jacob, Fredrik Hammarsten, avstod alltid från innehållet men hade gärna velat ha dosan.

Som herde i Johannes gick Öhman in i uppgifterna med största allvar och omsorg. At expeditionsarbetet ägnade han prisvärt intresse och ägde bland stadens jurister stort anseende för sin kunnighet på detta område. I sin umgängelse med församlingsborna var han mild och god, en frände till den kärlekens apostel, som givit hans församling dess namn. Särskilt varmt klappade hans hjärta för dem som levde på livets skuggsida, och han tvekade ej att ge ett handtag, där han kunde. Säkert var denna hans omsorg om de små i samhället en av orsakerna till att församlingen valde honom till sin kyrkoherde.

Först som sist ägnade han sig åt gudstjänstliv och själavård. Hans förkunnelse var ett utflöde av hans ovan antydda allvarliga och innerliga fromhetstyp. Han talade enkelt, bibliskt, personligt inträngande. Sin bibelkänedom hade han fördjupat genom att till svenska översätta de tre första delarna av Schlatters bibelverk. Ännu på sin höga ålders dagar utarbetade han gärna omsorgsfullt koncepten till sina predikningar, ehuru han hade synnerligen lätt att extemporera. Som sjungande liturg tillhörde han i sin krafts dagar huvudstadens förnämsta, utrustad med en klangfull tenorstämma. Som själasörjare styrde han ofta sina steg till församlingens hem, ej minst till de gamla och sjuka, som funno vederkvickelse av hans ord och umgängelse.

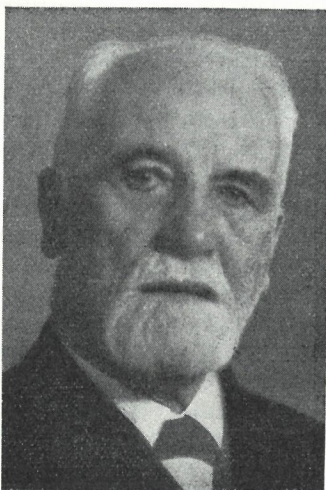
Öhman var en ödmjuk människa. Han tänkte aldrig högt om sig själv och sin egen förmåga. Vackert var att se hans villighet att mottagligt och tacksamt lyssna till budskapet, även om det frambars av en ung ämbetsbroder med ännu ringa livserfarenhet.

De sista åren av sin tjänst vandrade Öhman omkring i sin församling som en vördnadsvärd patriark, en vänlig jultomte, skulle kanske barnen säga. Ännu då han, 80-årig, avgick som emeritus, sjöd verksamhetslusten inom honom, och han klagade ibland över att han inte längre hade något att göra.

Öhman var en öm och uppoftande make och fader. Gift två gånger efterlämnar han maka, född Sylwan, och sju barn, däribland hovsångaren Martin Öhman, kyrkoherden David Öhman i Surahammar och praktiserande läkaren Robert Öhman.

De sista åren betungades av en snabbt tilltagande ohälsa, varför den vördade åldringen alltmer drog sig undan yttervärlden och, såsom han en gång sade, »mer talade med Gud än med människor». Kallelsen in i evigheten väntade han på i lika fast medvetande om sin egen bristfullhet som om den Eviges barmhärtighet. Må frid vila över hans minne!

Torbjörn Wikmark.

Frans Berglund.

Den 17 februari 1947 avled i Stockholm medicine doktor **Frans Berglund**. Frans Edvard Berglund var född den 6 november 1861 i Torshälla och son av slussinspektören Anders Berglund och hans maka Louise Lindmark. Han blev student i Örebro 1879 och inskrevs i nationen den 23 september samma år, blev med. kandidat 1886, med. licentiat 1890 och medicine hedersdoktor 1942. Efter ett års amanuéstjänst vid kirurgiska kliniken i Uppsala blev han läkare vid statens tvångsarbetsanstalt i Svartsjö 1891—1924, då han inträdde i pensionsåldern. För

Svartsjölandets hela befolkning blev han den varmt avhållne läkaren. Karakteristiskt för hans psyke är, vad som berättas om hans svar, då han erbjöds påökning på lönen: »Jag reder mig utan sådan ökning, men giv åt barnmorskan, som har ett så ansvarsfullt arbete». Han visade sitt varma intresse för strävandena att förbättra barnmorskornas sociala och ekonomiska ställning genom att under 12 år från 1925 vara ordförande i Svenska Barnmorskeförbundet. Under åren 1907—1926 var han ledamot av landstinget.

Ännu på sin sena ålderdom följde Frans Berglund med uppmärksamhet läkekonstens utveckling och syntes regelbundet på Läkarsällskapetets tisdagssammankomster ända till sin 85-årsdag. Ännu senare hade Stockholms Naturvetenskapliga förening glädjen att se sin medlem sedan många år (1927).

»En verkligt förnämlig svensk läkare har gått ur tiden» säger professor Bovin i en runa. »Hans läkaregärning har icke hört till dem, som allmänt talas om, utan i stället illustrerat sanningen av den numera sällan hörda och uppskattade satsen: vad stort sker, sker tyst. Sannerligen, Karolinska Institutets lärarkollegium hade utsett en högt förtjänt läkarpersonlighet, då det 1942 tilldelade honom medicine hedersdoktors värdighet.»

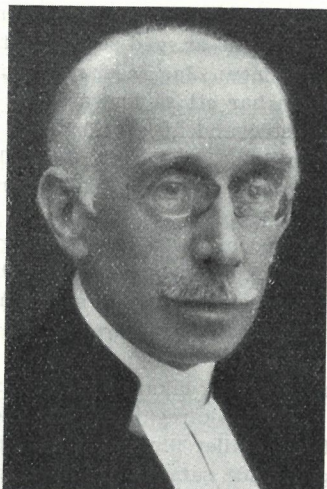
I nationen var Frans Berglund andre kurator sommaren 1889, vilket blev anledning till hans val till Andre Hederskurator vid kamratmötena 1937 och 1942. Den som skriver detta vet, att han med glädje tänkte på att få vara med på samma post 1947. Frans Berglund sörjes närmast av maka Ingeborg, född Norrström.

Martin Jansson.

Carl Persson. — Oväntat nådde väl ej budskapet tisdagen den 18 sistlidna februari i kvällningen till prästgårdarna i Daga härad, att kontraktets praepositus, kyrkoherde Carl Persson i Frustuna, på em. nämnda dag slumrat in i döden. Sedan flera år hade häradsprosten i Daga tyngts av tilltagande klenhet. Hjärtat orkade efter ett flertal lunginflammationer icke arbeta som tidigare. Men ändå bragte budskapet om dödsfallet djupt vemod i vida kretsar. Ty kyrkoherden i Frustuna och Kattnäs var en särpräglad personlighet och hade vunnit varma sympatier.

Jämförelsevis tidigt grånade Carl Perssons hjässa och fick hela gestalten något åldrat över sig. Men ålderdomstecknen hörde endast det yttre till. Sin andliga spänst behöll den nu hänsovne in uti det sista.

Född i Östra Vingåker och studerande vid läroverket i Södermanlands residensstad bevarade Carl Persson ett påtagligt drag av sörm-

Carl Persson.

länning. Något prästerligt förordnande inom närkesdelen av vårt stift synes han icke ha innehaft.

På tvenne områden har kyrkoherden i Frustuna satt djupa och bestående märken efter sig, nämligen som präst och som kommunalman. At uppgifterna på dessa områden offrade han håg och krafter.

En lust och en glädje var det för Carl Persson att tjäna i helgedomen. Genom sin stämmas välljud i tal som sång och genom sin andemättade och alltid väl förberedda förkunnelse bidrog han att skapa helg och högtid. »Jag har sökt att samla mina församlingsbor under predikstolen.» Mer än en gång gjordes av den nu hänsovne detta uttalande. Och han ej blott försökte härmed utan lyckades ock.

En speciell gåva hade Carl Persson att handleda ungdom. Han kände sig själv ungdomlig in i ålderns höst. Han ägde en god portion »gosselynne», förstod de unga, och de unga förstod honom. De drog ock rent instinktivt till honom. Han blev den framgångsrike konfirmandläraren ej blott för församlingens läsbara utan ock för betydande skaror sommarkonfirmander: »Frustunabarnen», som dessa senare kallades. Med dem underhöll han förbindelse brevlades och sökte också i fortsättningen vara dem till hjälp. Att beklaga är att denne dugande ungdomslärare ej nedskrivit något om hemligheten i sin påtagliga framgång som en ungdomens fostrare och vän, till gagn och glädje för dem, vilka brottas med problem av detta slag.

Ett andra verksamhetsområde, där Carl Persson nedlagt ett betydande arbete, utgör det kommunala. I åtskilliga år var ordförandeskapet i nästan alla nämnder och styrelser i Frustuna och Kattnäs lagt i hans händer. Han omtalades under namnet »Frustuna-kungen». Arbetet i fråga roade honom. Bakom namnen i längderna såg han personerna. Som yttre erkännande för denna hans gärning gavs honom för ett par år sedan Patriotiska Sällskapets stora guldmedalj.

När Carl Persson fyllde 70 år och av denna anledning blev föremål för omfattande hyllningar, yttrade han, att det vore hans avsikt att kvarstå som kyrkoherde till nådda 75 år. Innerligt fästad var han vid sitt kära Frustuna. — Nu blev det icke så. Uppbrottsordern kom tidigare.

Carl Persson var i så måtto en man av gamla stammen, att han ej ofta anhöll hos Domkapitlet om tjänstledighet. Arbetet älskade han, de många uppdragen krävde hans närvaro, och med sommaren kommo läsbara från skilda trakter i Sveriges land att handledas av honom.

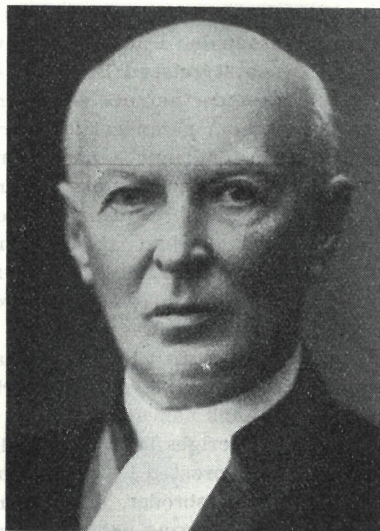
Mycken semesterledighet har prosten i Frustuna nog ej haft, »men», för att citera en av hans ämbetsbröder, en tidigare hänsoven sörmölandspräst, »när graven sluter sig kring oss, då kommer vår semester».

Karl Bäckgren.

Domprosten emeritus **Otto Norberg** avled i Strängnäs den 19 mars 1947 i en ålder av nära 83 år. Efter studentexamen i Örebro studerade han i Uppsala till 1893, då han avlade disputationssprov inför teologiska fakulteten. Sedan han några år varit lektor i Härnösand, kom han 1898 till Strängnäs, där han 1903 blev domprost, i vilken befattning han kvarstod till 1938.

Ingen torde under det sista halvsekle ha betytt mer för Strängnäs än Otto Norberg. På skilda områden grep han in. Att Södermanlands regemente kom till Strängnäs var i hög grad ett resultat av hans sega och målmedvetna energi. Om domkyrkans restaurering inlade han utomordentliga förtjänster. När nya kyrkliga arbetsformer började användas, var han den som införde dem i Strängnäs stift. Han organiserade stiftsråd och stiftsmöte, som blivit oumbärliga hjälpmedel i stiftets arbete. Under många år låg den faktiska ledningen av stiftet i Otto Norbergs förfarna händer. Han förvaldade ett biskopsämbete, som han icke innehade.

Otto Norberg älskade arbete och arbete fyllde hans dag från tidig morgon till sen kväll. »Hans klara intellekt, hans omfattande bildning, hans plikt känsla parad med viljekraft, hans medkänsla med de små, hans öppna blick för missförhållanden och hans inneboende drift att

Otto Norberg.

söka rätta till det som brast, att bringa klarhet och reda i intrasslade förhållanden, allt gjorde honom till den borne ledaren.» Otto Norberg har någon gång prisat »den sega uthållighet, initiativrika energi, som lämnar resultat efter sig var helst den spåras i livet». Orden gälla honom själv i högsta grad. Främst av allt var Otto Norberg en man med en plikttrohet över allt beröm.

I tacksamhet vörda vi hans minne.

Gösta Lundström.

Erik Bergensköld, död den 16 april 1946, får räknas till de stilla i vår Nation. Född i Örebro 1863 kom han till Upsala universitet och Nationen i september 1883. Hans borgerliga gärning kom att knytas till tullverket där han blev kammarskrivare. Under sina stockholmsår släppte han icke kontakten med hemlandskapet Närke eller med studenterna från det karolinska läroverket i Örebro. Med glädje slöt han sig till kamraterna i Södermanlands och Nerikes Gille och i »Sällskapet Örebro-Karolinarna i Stockholm» där han uppskattades för sitt trofasta och försynta väsen. Vid vårt kamratmöte på Nationen valborgsmässan 1927 var han med och valdes på högtidslandskapet till hedersfanbärare, ett uppdrag som han högt värderade och gärna i tacksamhet förde på tal.

Sven Sernander.

De upsaliensiska studentnationernas föregångare.

Av Jonas L:son Samzelius.

Som bekant äro universiteten liksom så många andra av vår tids institutioner och samfundsbildningar barn av medeltiden, närmare bestämt den s. k. medeltida renässansen på 1000- och 1100-talen. Under senare hälften av sistnämnda århundrade och början av 1200-talet tillkommo sålunda universiteten i Bologna, Paris och Oxford. De vunno så småningom livlig efterföljd — vid medeltidens slut funnos ett 50-tal universitet. Med ordet universitas betecknade man sedan gammalt en korporation, ett gille eller ett skrå. Först på 1200-talet betecknades en högskola med termen studium generale, en beteckning som blev allt vanligare under medeltidens lopp. Från början fanns intet nödvändigt sammanhang mellan den institution, som betecknades med ordet universitas, och den, som betecknades med studium generale. Universitetsmagistrorum och universitates scholarium funnos innan termen studium generale började användas. Universiteten voro sålunda ursprungligen gillen av magistrar eller studenter, spontana produkter av den organisationslusta, som utmärkte Europas städer under högmedeltiden. Först mot slutet av medeltiden blev termen universitas allt oftare synonym med termen studium generale.

Förutsättningen för universitetens framträdande var de högtstående juridiska och teologiska skolorna i Bologna och Paris med deras berömda lärare och den stora mängden av lärjungar — ofta av mycket mogen ålder — som strömmade dit från annan ort. Det var främlingarna, som för att skydda sina intressen och bistå sina landsmän, hade behov av att hålla samman och därför bildade ett antal olika universitates. Medan de främmande affärsmännens universitates ofta kallades gillen, kommo scholarernas motsvarigheter att snart kallas nationes. Alla dessa organisationers äldsta historia är hölj i dunkel lika väl som de efter deras förebild på 1500- och 1600-talen framträdande tyska och svenska nationernas.

För att först gå till Bologna, så voro lärarna och de i staden hemmahörande studenterna, båda grupperna på grund av att de voro borgare i staden, uteslutna från att kunna tillhöra någon av nationerna. Lärarna synas tidigt liksom hantverkarna i staden ha bildat sitt skrå, collegium doctorum. De akademiska gradernas utdelande tillkom detta skrå men icke mycket mera. Staden var på grund av tråkiga erfarenheter av tidigare emigrationer hela medeltiden igenom ivrig att hindra lärarna från att utvandra från Bologna. Likaså ville den hindra de främmande studenterna att resa därifrån till ett annat universitet, men då mötte man envist motstånd hos deras organisationer, vilka förskaffade sig ett starkt stöd hos påven i detta liksom i andra ärenden. Hur många och vilka nationer som funnos i Bologna har varit omtvistat. År 1432 tycks det ha varit sjutton. Måhända ha de rätt tidigt bildat överorganisationer i fyra universitates: lombardernas, ultramontanernas, toscanernas och romarnes. Senare blev det två: universitas citramontanorum och universitas ultramontanorum, båda bildade av ett antal nationer. Genom särskilda consiliarii samarbetade de. Dessa consiliarii bildade universitetets styrelse, vars verksamhet reglerades av särskilda statuter. Rector utsågs vartannat år av en församling bestående av föregående rektorer, conciliarii och ett lika antal särskilt utsedda delegerade. Rector skulle vara »clericus non coniugatus», ha studerat minst fem år och vara minst 24 år gammal. Han placerades före alla ärkebiskopar och biskopar — utom biskopen i Bologna — och till och med före kardinaler. Man krävde mycket av honom för hans låga lön. Han skulle ha två livréklädda tjänare. Tydligt var installationsdagen förenad med stora utgifter för honom. Den högtidliga installationen försiggick i katedralen, sedan eskorterades han i triumf hem till sin bostad, där en festmåltid väntade hans väljare. Samma statut vann f. ö. efterföljd i Paris, Oxford och andra universitet. I Padua anordnade den nyvalde rektorn en gång en turnering med 200, en annan gång med 800 deltagare. Festligt måste det ha varit på många sätt, eftersom senare enligt en statutparagraf i Bologna rektor förbjöds att dansa eller ordna dans med trumpeter eller andra instrument, om natten, med dobblierier eller utan, direkt eller indirekt. Det blev också så småningom svårt att få kandidater till ämbetet, varför detta fick annan karaktär, i vilken det kvarstod tills universitetet i sin gamla form upphörde, när Napoleon 1796 intog Bologna och sedermera gav det en helt ny organisation.

Av Bolognanationerna är Natio germanica den bäst kända. Vid fransmännens intagande av Bologna skingrades arkivet men år 1825 lyckades J. M. Malvezzi de' Medici återfinna och sedermera inköpa det. Nationens acta utgavos år 1887 av E. Friedländer och C. Malagola.

Statuter finnas i handskrift bevarade från åren 1497, 1589, 1598, 1610, 1629 och 1662 samt i tryck från åren 1629, 1733 och 1750. På matriklarna, vilka delvis bevarats i senare avskrifter alldeles som här i Uppsala, skall jag icke närmare ingå. Från 1700-talet finnas tryckta sylabi över nationen och dess ämbetsmän, den sista tryckt 1796 blott två månader före occupationen. Annales, innehållande underrättelser om verksamheten under året samt räkenskaper, taga sin början 1289.

Alldeles som långt senare här i Uppsala börja 1497 års stadgar med en förklaring, varför de tillkommit: »Bene convenit membra in corpore ordinari, ne ipsorum peregrina dispositione corpus contemptibile habeatur et brevi in tempore deficiens disolvatur . . .» Nationens uppgift karakteriseras också ungefär som senare i Uppsala: »ut hec nostra congregatio, omni dempta necessitate, solum honestum solumque decorum inclite Germanice nationis fovere estimetur, utilitatis tamen et publice et private nequaquam expers credenda, presertim ex qua fraterna caritas, societatis amicitieque communicatio, infirmorum consolatio et egenorum subsidium, funerum deductio, et ran-coris simultatumque extirpacio, tum doctorandorum nostrorum in locum et ex loco examinis comitiva atque constipacio, bona spiritualia, resultarent.» Så kommer föreskriften om eden, det under medeltiden starka band, som höll samman alla slags gillen. Vi erinra oss att studenteden ännu långt fram på 1800-talet avlades här i Uppsala. Därefter följa föreskrifterna om nationens fester, som firas i S:t Fridians kyrka. Utom ett antal kyrkliga högtidsdagar märkas särskilt S:ta Katarinas, nationens skyddshelgons dag, och epifaniafesten (trettondagen), då val av procuratores ägde rum. Denna dag hölls också efter gammal sed, vad vi nu kalla nationsfest. Men på det att detta symposium icke må bli för dyrt, begränsas kostnaden för maten till tre rhenska gyllen. Till jungfru Marias reningsdag och andra högtider skola procuratorerna inköpa ljus till kyrkans prydnad.

Därefter följa föreskrifterna, hur man skulle förfara med sjuka och döda landsmän. Uppfyllda av broderskärlek, vilja vi, säga stadgarna, att våra procuratorer i allas namn gå till varje landsman, som är sjuk, och trösta honom — »ut illorum presentia hilari refocillatus valetudinem adversam longe melius tolleret et solabiliter paciatur.» Är den sjuke i behov av penningar vill nationen att procuratorerna av enskilda i nationen samla in de behövliga medlen. Men »si animam exalaverit, ad Dominumque migraverit et in matricula nationis exaratus est.» föreskriva vi att hans lik »honorifice et pompabiliter» skall av nationen i samlad trupp föras till det kapell, där grav utsetts. På åttonde dagen skall särskild sorgmässa hållas, då landsmännen skola deltaga. Liknande föreskrifter, väl kända från de medeltida gillena, om de sju-

kas vård och de dödas begravning finnas i praktiskt taget alla andra nationers stadgar, även här i Uppsala.

De från våra Uppsalastadgar kända föreskrifterna om att tvister mellan nationsmedlemmarna må dragas inför procuratorerna och icke inför domstol eller rektor, möta redan här med höga böter för den, som icke rättar sig efter procuratorernas eller medlarnas åtgärder.

Gå vi så förbi ett antal speciella stadganden, komma vi till föreskrifterna om nationskistan, återigen en gammal bekant. Där föreskrives att nationen skall ha en »capsa seu arca» i S:t Fridians kyrka eller där nationen firar sina gudstjänster. Den läses med två nycklar, av vilka procuratorerna ha var sin. I densamma förvaras sigillet, vad nationen använder vid gudstjänsten, stadgarna och matrikeln samt nationens pengar, av vilka dock en del, liksom stadgarna och matrikeln få finnas hos någon av procuratorerna. Vid pest- och krigstid voro procuratorerna ålagda att föra kistan till Dominikanerklostret eller annan säker plats.

Följa så föreskrifter om val av procuratorer och deras ställföreträdare samt av fyra seniorer till consiliarii och adiutores. År 1574 tillfogas en bestämmelse om novitiars mottagande. Bland ämbetsmän nämnes då vidare syndicus, questor och bibliothecarius. Av 1610 års stadgar framgår, att procuratorer nu väljas den sista april.

Ur nationens annaler skola blott några få data antecknas här. Från 1344, möjligen tidigare, begravde nationen sina döda i S:t Fridians kyrka och från 1463 i S:t Dominikus', där ännu i dag många inskriptioner finnas kvar. År 1501 förskaffade sig nationen i sistnämnda kyrka en egen grav, som utmärktes med en särskild sten. År 1599 restaurerades stenen, då följande sentens tillfogades: Vive moriturus morierisque victurus. Man erinrar sig de likartade förhållandena hos Uppsalanationerna och sentensen på vår egen nationsgravs sten: Lär dig av döden leva. På 1600-talet höra vi, att nationen hade en egen lantgård »ante portam S. Mammæ sito». Till sist ett par ord om 1798 års nationsförteckning. Antalet studenter är blott ett 20-tal, till största delen från Lugano. Procuratorerna ha nu fått titeln princeps procurator och secundus procurator. Före landsmännen finnas upptagna en protector regio-cæsareus och en vice-protector — måhända en erinran om att man lärt sig av de engelska colleges. Dessutom finnas icke mindre än sjutton nationales honorarii, de flesta från Lugano — en motsvarighet alltså till våra »hedersseniorer» i slutet av 1700-talet.

Universitetet i Paris framträdde en aning senare än det i Bologna, men tillkom också det under den högmedeltida renässansen och fick snart en större betydelse för den europeiska universitetskulturen. Förutsättningarna voro likartade: ett antal högtstående lärare och ett stort antal främmande studenter och lärare. Som dess moder kan katedralskolan i Paris betecknas. Ordningen blev snart den, att undervisningen visserligen stod under en viss kontroll av cancellarius, biskopen av Paris, men att en blivande lärare fick licentia docendi av förutvarande lärare och icke fick »taga baretten uppå» och bliva fullmyndig magister eller doctor utan att vid biretatio ha upptagits i lärarnes gille eller skrå, universitas magistrorum. Vid mitten av 1200-talet finna vi tre olika universitates för vardera teologer, jurister och medicinare samt ett consortium för artisterna. Det sistnämnda består av fyra nationes, den franska, den normandiska, den pikardiska och den engelska. Längre fram talas om provinciæ, underavdelningar av nationerna, men på ett rätt oklart sätt. Organisationen skiljer sig alltså rätt betydligt från den i Bologna. Framför allt gör den det därutinnan att nationerna, även om de bestodo av både magistrar och scholares — såsom en del forskare påstå — stodo under ledning av magistrarna, vilka enligt andra forskare ensamma bildade nationerna, något som f. ö. synes troligast. I spetsen för nationerna stodo procuratores, vilka i sin tur utsågo rector för universitas artistarum. Mycket snart blev denne också rektor för hela »universitetet», d. v. s. alla fyra fakulteternas universitates, ehuru han alltjämt utsågs blott av artistfakulteten.

Den bäst kända av nationerna i Paris är constantissima nacio anglicana, senare kallad veneranda nacio alemannia. Atskilliga av nationens böcker äro bevarade och några av dem utgivna av trycket. Den viktigaste bland dem är liber procuratorum, som tager sin början år 1333. De äldsta bevarade stadgarna äro från 1423. Första gången nationen omnämnes är år 1252 men i ett aktstycke, som visar, att den måste vara äldre. Nationens sigill är också av gammalt datum. Det visade upptill jungfru Maria och nertill S:t Edmund (nationens patronus), S:ta Katarina (vishetssökarnes skyddshelgon) och S:t Martin (delande kläder med tiggaren, en hänsyftning på plikten att bistå fattiga scholares). Sigillet förvarades givetvis i nationskistan, archa.

Allt som skulle företagas måste beslutas vid nationssammankomster. Sådana höllos i olika lokaler, för det mesta i S:t Cosmas och Damians kyrka eller Mathurinernas kloster. Någon gång kunde man sammankomma i en av ämbetsmännens bostäder och en annan gång — på grund av kylan — på en krog. Dylika sammankomster kunde hållas vid vilka tider på dagen som helst, t. o. m. de nocte, men vanligen på

söndagarna omedelbart efter mässan. I allmänhet samlades man en gång i veckan. Enligt den ed som svurits skulle ingenting yppas av vad som förekommit. Nationerna hade understundom svårt att samsams emellan. I senare hälften av 1200-talet måste påven ingripa i ett par nationstvister. År 1281 blev det fullt slagsmål mellan engelska och pikardiska nationerna.

Den främste ämbetsmannen var som vi sett, procurator. Valbar var en magister regens om minst 21 års ålder. Ämbetsperioden var tidigare blott en månad, men omval förekom ofta. Senare blev den tre månader och på 1600-talet ett år. Procurator sammankallade nationen genom bidelli, ledde förhandlingarna, förde kuratorsboken, meddelade besluten, vakade över nationens skolor och antecknade, vilka som uppnått de olika lärdomsgraderna m. m. Av nära nog samma vikt som procurator var nationens receptor. Han handhade kassan. Ofta var han en av de äldre magistri non regentes och utsågs för ett år. Omval förekom ofta och kunde flera gånger upprepas för samma receptor. I allmänhet avgjorde pluraliteten valet av procuratorer och receptorer, men understundom utsågos de liksom påven och andra högt uppsatta potentater via spiritus sancti. Valet förrättades vanligen på S:t Matheus' dag, den 21 september. Receptor erhöll lön för sitt arbete. En gång i månaden skulle han inför magistrarna redogöra för sina räkenskaper och nationens ekonomiska ställning. Han förde därför en särskild liber receptoris. I detta sammanhang bör man icke heller glömma nationens båda bidelli. Vaktmästartjänsten var här liksom i Bologna troligen lika gammal som kuratorsämbetet. Pedellen skulle bestyra nästan allting. Förhållandet mellan nationen och pedellerna synes ha varit mycket gott. När man läser om pedellen Conrad och hans begravning i juli 1363, kommer man nästan att erinra sig berättelserna om vaktmästare Wiberg i vår nation och hans begravning. När Conrads son sedan skulle gifta sig, gav nationen honom en guldscutum i bröllopspresent och procurator var sponsor vid bröllopet. Pedellerna buro vid officiella tillfällen särskilda spiror, virgæ.

Då magistrarnas lärarverksamhet i nationens skolor, deras tentamina och utdelande av lärdomsgrader faller utom ramen för denna artikel, går jag helt förbi dem.

Nationen firade ett antal kyrkliga fester, varav sex till jungfru Marias ära, två till ära för universitetets skyddshelgon, S:t Nikolaus och S:ta Katarina, samt en till firande av S:t Edmund, nationens eget skyddshelgon. Dessa fester firades i S:t Cosmas och Damians kyrka, där nationen hade sin archa med inläggande inventarier bl. a. för gudstjänstfirandet. I denna kyrka begravdes också de i Paris avlidna utländska magistrarna. Till kyrkan erlades ersättning för dess tjäns-

ter. Magistrarna fingo särskild ersättning för att de närvoro vid gudstjänsterna på festdagarna. Största uppmärksamheten ägnades skyddshelgonets dag, vilken i och med att engelsmännen lämnade Paris, medan tyskarna kvarstannade, övergick från Edmunds till Karl den stores dag. S:t Karl den store blev alltså nu skyddshelgon.

Inkomsterna bestodo i första hand av de bursæ, som alla studenter betalade. Med en bursa menades det belopp, som scholares i enlighet med sin ed erlade i ersättning för en veckas uppehälle. Beloppen voro olika i anseende till vars och ens edsvurna förmåga. I de collegia, som uppstodo i stort antal, var frihet från bursæ möjlig att ernå. Andra inkomster kommo från avgifter, som erlades av dem, som tilldelades olika lärdomsgrader eller utsågos till ämbetsmän. Viten erlades av magistrar, som försummat närvara vid gudstjänsterna och av magistrar eller scholares, som handlat mot nationens stadgar. Vid besvärliga tillfällen kunde man också låna upp pengar. Vid andra gav man i stället kredit åt landsmän, som hade svårt att klara sina affärsförbindelser med nationen. I borgen lämnades oftast böcker, som placerades i någon av nationens archæ. Förbindelserna borde vara inlösta till nästkommande påsk.

Åtskilliga utgifter avsågo nationens egendom såsom skolorna m. m. Naturligtvis möta vi också andra utgifter såsom för ljus och olja till Nötre Dame, för allehanda kostnader vid nationens mässor m. m. Men festerna försiggingo icke blott i kyrkan. »Fieri festum in ecclesia et in taberna», som det någon gång heter i Liber procuratorum, var nog det vanliga. Festerna drogo ofta långt ut på natten och sammanstötningar med polisen omnämnas då och då. Det inträffade t. o. m. 1276, att den påvlige legaten Simon klagade över att magistrarna uppförde sig illa, gingo omkring i beväpnade band på nätterna och störde borgarna med sina höga skrik m. m. På 1400-talet förekommo tre stora årliga fester, nämligen vid skiftet av förvaltningsår samt till ära för S:t Matheus och S:t Edmund. I de andra nationerna hade man också två fester för magistri regentes. För övrigt samlades man mellan de stora festerna ofta till mindre tillställningar såsom efter val av procurator, receptor eller examinatorer, vid upptagande av nya magistrar m. m. Luncher, middagar och dryckestillställningar höllos ofta i någon av de många krogarna i närheten. Chatelain har funnit icke mindre än 60 stycken antecknade i kuratorsboken. Ofta nog söker nationen minska antalet dryckeslag.

De fyra nationerna i Paris fortlevde ända till franska revolutionen. Deras äldsta tid har varit så lockande, att historikerna i allmänhet icke ha något att förtälja om de sista tre hundra åren av deras tillvaro.

Innan vi lämna Paris bör framhållas de många collegia, där studen-

terna både bodde och studerade, som uppstodo i det medeltida Paris. Före 1500-talet finnas omkring ett hundratal omnämnda. Flera av dem hade en betydande omfattning och verksamhet, särskilt La Sorbonne, som grundades på 1200-talet. De mångomskrivna kollegierna för scholars från Linköping, Skara och Uppsala hörde till de mindre och mera kortlivade, men hade sin givna betydelse för de svenska studenterna.

* * *

Det tredje europeiska universitetet, Oxford, framträdde relativt kort tid efter det att Parisuniversitetet bildats. Man har ifrågasatt, om det icke tillkommit tack vare en engelsk studentemigration från Paris, där den närmaste förebilden i varje fall är att finna. Ett procuratorsämbete finnes omnämnt 1252. Man har även ansett sig kunna skönja fyra nationer i Oxford tidigare på 1200-talet. Snart nog är det fråga om två: Boreales och Australes. Redan 1274 överenskoms emellertid att de två nationerna skulle sammanslås till en enda. Man utsåg dock två procuratores för artistfakulteten. Dessa båda befattningar finnas ännu kvar såsom vicekanslerns assessorer. Universitetet i Oxford och Cambridge ha som bekant ingen rektor utan en kansler, en vicekansler och två proctors.

Det utmärkande draget för Oxford liksom senare för Cambridge är emellertid den övervägande betydelsen av ett betydande antal stora collegia, colleges. Begynnelsen var här som i Paris privata aulae, vilka så småningom drogos in under ett allt starkare akademiskt inflytande framför allt därigenom att blott akademiker tillätos vara föreståndare. Så kommo de stora privata donationerna till collegia, varvid dessa i ej ringa utsträckning blevo ägare till aulas. Det synes vara en våg av samma givmildhet mot kyrkliga institutioner, varpå kyrkornas gods-innehav under tidig medeltid eljest ger så talande bevis.¹ Den största betydelsen fick Walter de Mertons donation av Merton College. Kollegiet stod under överinseende av en visitor, vilken post sedan 1276 innehafte av ärkebiskopen av Canterbury. Egentligen hade denne blott att tillse, att stadgarna efterlevdes. Ledningen låg hos ett antal seniorer och en av dem utsedd föreståndare. Flera medlemmar av kollegiet voro magistrar och lärare i detsamma — man får komma ihåg, att de yngsta i kollegiet voro pojkar om 7 å 8 år. Det genomgående draget i kollegierna liksom i kontinentens universitet och nationer var självför-

¹) Man kan i detta sammanhang erinra sig, att de s. k. Gustavianska arvegodsens, som i mer än två hundra år helt bildade grundvalen för Uppsala universitet, voro av Gustav Vasa indragna kyrkogods, som givits till kyrkor och kloster, till största delen under tidig medeltid.

valtning, men här under högsta överinseende av en högt uppsatt person. Vi erinra oss King's college, Queen's college etc. Även om kollegierna i England måhända haft en viss betydelse för kontinentens nationer, synes det knappast riktigt, att i detta sammanhang längre uppehålla sig vid de säregna engelska universitetsförhållandena.

* * *

Allt eftersom nya universitet bildades runt om i Europa efter de båda modellerna i Paris och Bologna kommo de ovan helt ofullständigt karakteriserade nationerna att få efterföljare nästan överallt: Bologna i Italien, Spanien och Frankrike; Paris i Frankrike, Spanien, Skottland, Böhmen, Österrike, Tyskland, Polen och Ungern. Nästan över allt dit en svensk student ställde sin vandring, stötte han på universitetens gamla nationsorganisationer av medeltida ursprung. Ofta framträdde intressanta variationer i nationsbildningarna, men det skulle föra för långt, att här gå in på dem ens i den ringa mån, som de äro kända. Påpekas bör dock att nationssystemet icke alls infördes vid en del universitet t. ex. Köln, Erfurt, Basel, Rostock, Uppsala och Köpenhamn.

I allmänhet kvarlevde den gamla organisationen mycket längre än man föreställer sig, men nationernas liv under tiden efter år 1500 är mycket litet känd. De existerade dock i Frankrike till revolutionen, i Italien till 1796, i Leipzig till 1830, i Spanien till 1845, i St Andrews till 1859 och i Wien till 1873. När de upphörde i Prag är icke mig känt; en bidragande orsak till förändringen där kan ha varit sachsarnas utvandring till Leipzig 1409. Ännu i dag kvarleva de i Aberdeen och Glasgow men endast med den funktionen att välja universitetets rektor, alltså en bland de första och viktigaste funktionerna nationerna i Bologna och Paris hade.

Gemensamt för de hittills behandlade nationerna är att de utgjorde statutenliga delar av universitetsorganisationerna och sålunda tidigt hade en offentligrättslig ställning. Den väsentliga skillnaden dem emellan var, att Bolognanationerna voro studentorganisationer, varför universitetet i Bologna ofta brukar kallas ett studentuniversitet, medan Parisnationerna voro magisterorganisationer, vilket medfört att universitetet i Paris ibland brukar kallas ett magisteruniversitet. Trots sin speciella prägel genom överinseende av synnerligen högt stående medlemmar i samhället och sammanförande till gemensamma organisationer och byggnader, colleges, av magistrar och lärjungar, skola, matsalar, bostäder och kyrka ha dock de engelska universiteten

bevarat mycket av de förut nämnda universitetens prägel, särskilt sådan den utformats i Paris. Gemensamt för alla de nu nämnda universitetsorganisationerna är, att de i ej ringa utsträckning gjorde studenterna — särskilt de äldre — på olika sätt medbestämmande i universitetsförvaltningen.

* * *

I slutet av 1500-talet och början av 1600-talet framträdde vid tyska universitet helt privata studentsammanslutningar, som kallade sig *collegia nationalia*, *societates nationales* o. d.; i litteraturen bruka de betecknas *Neue Nationen*. Innan vi se litet närmare på dem, böra vi emellertid uppehålla oss något vid andra företeelser i 1400-, 1500- och 1600-talens studentvärld.

De senmedeltida scholarerna framlevde i allmänhet sitt liv i internat. Vi ha sålunda ovan talat om *collegia* i Paris, Oxford och Cambridge. Ehuru i mindre utsträckning funnos sådana även i Bologna, där det gamla *Collegium hispanicum* verkat ända till senaste tid. Men det fanns också enklare sådana, stiftelser eller rent enskilda företag med skiftande beteckningar: *aulæ*, *bursæ*, *regentæ*, *hospitia*, *coderiæ*. Från universitetens sida hade genomförts, att dessa på ena eller andra sättet stodo under akademisk kontroll eller ledning. Av tyska författare beskrivas de ofta som mycket torftiga. I allmänhet kallades de i Tyskland för *bursæ*, t. ex. i Leipzig *Bursa bavarica* m. fl. Ofta stodo de under ledning av en rector eller præceptor *bursæ*. De skildringar, som ges av livet i dessa *bursæ*, äro ofta allt annat än uppbyggliga. Man bör dock komma ihåg, att dessa tiders studentliv överhuvud taget präglas av en betydlig råhet. Naturligtvis gjordes också en hel del för att råda bot härpå. På sina håll finner man t. ex., att man vid de nyssnämnda *bursæ* utsett särskilda *inspectores morum*.

Många tyska författare anse dessa *bursæ* och det vid dem utvecklade *Burschenleben* med dess begynnande *Pennalismus* vara direkta föregångare till nyssnämnda *Neue Nationen* och den inom dem florerande *pennalismen*, av samtida författare ofta kallad *Nazionalismus*. De ha särskilt uppmärksammat, att en del *bursæ* avsågo att vara hem för studenter från vissa landskap och att enskilda *bursæ* ofta beboddes av studenter från en viss bygd. Vidare ha de påvisat, att nationernas *seniores*, *procuratores*, *fiscales* och vad de allt hette i viss mån övertagit den uppgift *inspectores morum* hade i *bursæ*.

Med reformationen upplöstes mycket av den tvångsorganisation men också den enhetliga karaktär, som utmärkte medeltidens studentliv.

Snart nog uppnådde studenten den »akademiska frihet», varom man ibland talar även i detta sammanhang. Tvånget att bo i internat försvann så småningom. Därmed framträdde också skillnaden mellan fattiga och rika studenter alltmera. Det var stor skillnad mellan en fri, adlig student, en *Professorenbursch*, en *Bürgerbursch* och en *Konviktorist*. Dessa sistnämnda beteckningar tillkommo på grund av vederbörandes inackordering. I och med att studenten fick välja bostad var han ville, fick han dock i allmänhet en av föräldrarna eller t. ex. rektor utsedd præceptor, helst en professor. Här börja vi göra bekant- skap med ett nytt förhållande, de s. k. *Professorentische*. I och med att magistrarne (= professorerna) började träda i äktenskap efter reformationens genomförande, fingo de vida svårare än förut att reda sig på sina löner. De funno därför med sin fördel förenligt att ha ett antal välsituerade studenter, ofta från sin hembygd, i helinackordering mot en förhållandevis hög hyra. Deras inackorderingar, *Professorenburse*, erhöilo ofta särskild undervisning av sina värdar, vilka dessutom kunde sägas fungera som *inspectores morum* för dem. Helt naturligt voro inackorderingarna säkerligen ofta söner till professorernas gamla kamrater och landsmän.

För att så återgå till de tyska nationerna, *Neue Nationen*, så finnas antydningar om deras existens från slutet av 1500-talet och framåt vid de allra flesta tyska universitet, t. o. m. i Leipzig, där dock den gamla medeltida nationsindelningen fortlevde i universitetsförvaltningen. Då *pennalismen* florerade inom dem, är det mest fråga om klagomål, ibland synnerligen irriterade sådana. Enär nationerna till sist blevo förbjudna, sekvestrerades deras arkiv av universiteten och torde i allmänhet ha förstörts. Endast i Rostock finnes en betydande samling kvar, som år 1876 närmare behandlades i en Rectoratsrede av von Zehender. I en bilaga förtecknade han arkiven och avtryckte en del stadgar m. m. Tyvärr har hans skrift på grund av rådande förhållanden icke nu varit mig tillgänglig, varför mina redogörelser äro gjorda i andra hand.

Det skulle föra alldeles för långt att här samla alla de spridda notiser, som finnas om de många nationerna vid tyska universitet. Utom en kort redogörelse för nationerna i Rostock må här blott erinras om, att man i Greifswald vid 1600-talets mitt hade en tysk och en svensk nation, samt att man i Königsberg år 1683 legaliserade dem, varvid man minskade antalet till fyra och satte dem under ledning av särskilda inspektorer. (Några år före kriget gjorde jag en ansträngning att undersöka, om denna anordning möjligen tillkom delvis efter svenskt mönster, men misslyckades. Sedan Kants stad blivit Kaliningrad, är det nu omöjligt att fortsätta undersökningen.)

I Rostock funnos ett rätt stort antal nationer. Följande äro mig nu bekanta: Societas Westfalix Rostochii studiorum gratia commorans, Natio Brandenburgica, Pommerska, Holsteinska, Schlesiska, Mecklenburgska, Braunschweig-Lüneburgska, Thüringska, Preussiska och Friesiska nationerna.

I den westfaliska societetens stadgar (1626?) heter det först, att var och en må inrätta sin levnadsvandel så, att han skaffar varken landskapet eller sig själv dåligt rykte. Var och en skall visa envar honom tillkommande ära, särskilt varje westfalare. Novitierna skola genast vid ankomsten föras till nationens senior, vars skyldighet det är att lämna dem all hjälp. Kostnaderna för mottagningsfesten skola fastställas med hänsyn till novitiens förhållanden och med allas bifall. Om anordnande av fest röstas efter vissa regler. Inga gäster äga tillträde till festerna. Vid sammankomster och fester har var och en att beflita sig om ett anständigt uppträdande och att varken framkalla larm eller strid. Uppstår något sådant, skall det icke biläggas i tysthet utan bringas inför landsmännen. Alla äro skyldiga att närvara vid sammankomsterna. Novitierna må icke förtreta sig över att under den efter gammal sedvänja av nationen bestämda tiden fylla sina ålagda plikter, i synnerhet att uppvakta vid nationsfesterna. Mantlar, värjer och band få de icke bära under den föreskrivna provotiden. Efter utlöpanet av denna tid ha de att av senior utbedja sig frikalande. De få icke förolämpa någon, vare sig landsman eller främling. Om någon blir känd för att ha gjort detta, kan han få böta ända upp till två Reichsthaler. Den, som bryter mot de enligt vällovlig gammal sed av westfalarne antagna stadgarna eller förräder deras bruk eller sammankomster, riskerar att bli utesluten. År 1661 gjordes den ändringen, att alla landsmän, således även novitier, ägde rösträtt vid val av ämbetsmän.

Ytterligare kan beträffande den westfaliska nationen tilläggas att den i professor Cothman hade en högt värderad landsman, som bistod den med råd och dåd, även sedan han blivit professor, samt att bland seniorerna möta ett flertal promoverade magistrar. År 1628 beslöts på grund av de hotande tidsförhållandena, att professor Cothman, om kriget tvingade nationen att upphöra, skulle överlämna dess medel till barnhemmet eller till fattiga landsmän. Panterna för lån bestodo mest av böcker. Av kassaboken framgår att blott år 1637 en utgift gjorts för en festlighet. Annars är det mest utgifter för begravingar, för hjälp åt fattiga och sjuka, vidare för en pokal till professor Cothman vid hans bröllop, för tryckning av begravnings- och gratulationsdikter o. d. År 1656 beslöt nationen att i Jacobikyrkan uppsätta en minnestavla över sina döda. Ännu hundra år senare fanns den kvar.

Brandenburgska nationen, vars bok (1633—1661) av beskrivningen att döma tycks kunna vara bunden i samma stil som de äldsta nationsböckerna i Uppsala, gör i inledningen sin reverens för årets rektor, nyssnämnde professor Cothman, varefter omnämnes, att alla brandenburgska studenter i Rostock bildat en tillåten societet och beslutat stadgar, som icke innehålla något för den akademiska senaten prejudicerligt eller för en student ovärdigt. Man vill ingenting annat än gemensam pliktuppfyllelse och ett vänskapsförbund, som förtjänar erkännas som nyttigt och uppbyggligt icke blott av varje vetenskapsens lärjunge utan också av varje anständig människa. I stadgarna föreskrives så, att alla ankommande landsmän böra ansluta sig till sina landsmän och låta anteckna sina namn i matrikeln. Två gånger om året hålles högtidlig sammankomst, då anteckning göres om rektors namn samt om vilka som äro närvarande och vilka som avgått. Om tvist uppstår mellan landsmän, vilken icke lämpar sig för överhettens kännedom, så skall saken föreläggas præfectis fisci och seniorerna eller hela collegiet, vilka ha att göra allt för att bilägga tvisten. Den, som är sjuk eller i behov av pengar utan möjlighet till snar hjälp, skall understödjas av fiscus nationalis. För att möjliggöra detta skall var och en vid den högtidliga sammankomsten erlægga 2 lübska gulden. Den, som är i dåliga förmögenhetsvillkor, befrias. På sin namnsdag skall var och en erlægga en lübsk gulden. Av de rika väntar man det dubbla eller tredubbla. Den, som lånar pengar ur kassan, måste lämna pant eller revers. Alla landsmän skola öva alla dygder, som anstå en student och särskilt en landsman: ärbarhet, blygsamhet, lugn.

Av de få räkenskaper som finnas kvar efter Brandenburgska nationen framgår, att den haft ungefär samma slags utgifter som westfalarne. Antecknas bör kanske att många hedersgäster, däribland även professorer, deltog i deras convivia. Nationens sigill finnes ännu kvar. I ett brev av år 1638 omnämnes, att man beslutat inköpa en nationsgrav i S:t Jacobi. En i brevet nämnd nationsfest hölls i hertig Adolf Fredriks Offizialei. När rektor och konsistoriet några år senare klagade hos hertigen över den pennalism, som där bedrevs, betygade hertigens förvaltare sin förvåning över att vederbörande stillatigande gingo förbi, vad som skedde i deras egna hus, vid deras egna middagsbord och i deras egen närvaro.

De olika nationernas seniorskonvent och nationssammankomster höllos i kyrkor (S:ta Maria, S:t Jacobi, Helge And's o. S:t Johannes). Besluten rörde mestadels frågor om till vilken nation olika landsändars studenter skulle höra. Livländare och svenskar hade fritt val. Utom inträdesavgift nämnes åtminstone i något fall den i Uppsalanationerna bekanta avgiften pro felici reditu. Titeln senior för nationernas ord-

förändring ändras omkring år 1640 till fiskal. En och annan gång hålla fiskalerna gemensamma sammanträden.

Hösten 1661 kom så förbud för studenterna i Rostock att tillhöra nationer, och de existerande nationernas egendom togs i beslag. Den, som blott tagit del av deras böcker och stadgar, måste bli rätt förvärad häröver, även om pennialismen klart framträder i föreskrifterna om inträdesfesten, om prøvotiden, pennalåret, och vad novitierna då hade att göra. Ett annat intryck får man däremot, om man tager kännedom om de klagomål över pennialismen, som alltsedan nationernas begynnelse framtråda i konsistoriebeslut o. d. vid hart när alla universitet. Även om man nog någon gång kan tycka, att professorerna gått till överdrift i sina klagomål eller imiterat varandra, är den råhet, som ofta framträder i tidens kamratuppföstran och kamratliv, fullt tillräcklig för att man skall förstå vad som gjordes för att få bort pennialismen. Det faller utanför ramen för denna artikel att recapitulera allt detta här. En erinran om de evangeliska riksständernas ingripande mot pennialismen vid riksdagen i Regensburg 1654 må vara nog. Efter detta började nationerna upplösas, och vid pass år 1680 hade de praktiskt taget alla försvunnit. En och annan tycks kanske även efter denna tid ha fört ett undanskymt liv.

Vid en jämförelse mellan de nyssnämnda tyska nationerna och de medeltida, särskilt i Bologna, framtråda både likheter och olikheter. Den största likheten är ju den provinsiella eller nationella sammanhållningen, som visar sig vara ett starkt band alltifrån 1200-talet till 1600-talet. En viss likhet finnes också i organisationernas och deras ämbetsmäns betecknande liksom i deras stadgar och sedvänjor. De tyska nationerna i t. ex. Bologna, Padua, Paris och Orléans m. fl. ha givetvis varit förebildande. Ett jämförande studium mellan olika nationsstadgar från 1600-talet har emellertid tyvärr icke nu varit mig möjligt. Å andra sidan äro olikheterna lika frappanta. De medeltida nationerna ha en stark offentlighetsrättslig ställning, de utgöra en grundläggande, integrerande del av universiteten, medan de tyska nationerna äro illa tålda privata sammanslutningar, som i sina stadgar visserligen ange sig till syfte ha självuppföstran och självhjälp men i verkligheten synda starkt just mot det första syftet.

Innan vi lämna de tyska nationerna bör blott nämnas, att de på 1700- och 1800-talen i viss mån återuppstodo i de Landsmannschaften, Burschenschaften, Corps och vissa andra Akademische Vereine, som i stor mängd bildades vid alla tyska universitet och även vid några grannländers. Dessa helt privata organisationer av f. ö. mycket olika slag skaffade sig ofta egna hus, anlade särskild mössor och band m. m. Även svenska studentförhållanden under 1800-talet ha påverkats av

dem. Enligt en uppgift för några år sedan, som jag icke haft tillfälle kontrollera, skall Hitler ha upplöst åtminstone en del av dessa organisationer. Enligt en annan uppgift skola de, som funnos i de baltiska länderna, ha upplösts av Stalins män. Även denna uppgift har jag givetvis ej haft tillfälle kontrollera.

* * *

När vi efter denna mycket ofullständiga översikt av de italienska, franska och tyska studentnationernas historia vända oss till Uppsala-nationerna, bereder det ingen svårighet att se, att de tillkommit efter mönster av tyska nationer men också, att de rätt snart fått en egen prägel. Vi behöva blott studera t. ex. Södermanlands landskaps l. societets stadgar från 1655, 1659 och 1665 i 1932 års Majhälsning för att fullt tydligt se en rad av likheter, vilka jag anser onödigt att här närmare specificera. Vi erinra oss, att nationer här i Uppsala börja framtråda under förra hälften av 1600-talet, känt är vidare att beslut fattades 1629 om inspektion av studenternas seder per »provinciam vel nationem» genom särskilt utsedda professorer, att rektor 1633 förbjöd pennialismen, som just var utmärkande för nationsväsendet, att conventicula nationalia d. v. s. nationsfester förbjöds i 1655 års statuter, att nationerna till slut 1663 sätts under inspektion av professorer och att till sist 1667 alla studenter — utom de adliga — äläggas tillhöra någon av nationerna. Läget är i så måtto lika det i Tyskland, att man från de överordnades sida hela tiden gör motstånd mot nationerna i deras ursprungliga form. Studenterna reagerade naturligtvis också. 1629 omtalas kritik; 1656 voro seniorerna uppkallade för att redogöra för nationernas fiscii, och det togs rätt heta tag. Särskilt utmärkte sig östgöten Folcherus Magni Uhr för ett oförskräckt försvar för nationerna, vilket medförde att han blev »ledsagad in carcerem». Våren 1663 blev det också mycket och långvarigt oväsen, som särskilt riktade sig mot den underlige Ravius, och vållade förmaningar av den för inspektionen ivrande Rudbeck samt ingripande från regeringens sida. Men skillnaden i behandlingssättet är påfallande. Den förmodligen från Tyskland hämtade tanken om en inspektion av studenterna kommer tidigt upp, vidhålls segt och genomföres till slut men med landskapens eller nationernas bibehållande och till sist legaliserande år 1667. Att nationerna härmed erhöilo en om också blygsam offentlig-rättslig ställning gick säkerligen aldrig upp för den tidens professorer och studenter. Av Annerstedts historia att döma förskaffade sig professorerna genom nationsinspektoraten en välkommen extrainkomst vid sidan av den magra lönen. Nationerna hyrde ofta en sal i inspek-

tors hus, och de förärade honom ofta värdefulla honorar. Den viktigaste inkomsten var dock säkerligen inackorderingen av välsituerade landsmän. Även här möter oss en företeelse av tyskt ursprung, det Professorentisch, varom vi förut nämnt några ord. Nationsinspektoraten voro också omkring hundra år framåt och mera mycket eftertraktade.

Efter år 1663 vidtager nationernas intressantaste och egentliga historia. I början fördelade konsistoriet inspektoraten och inspektorer-na förforo enligt Annerstedt rätt egenmäktigt, tillsatte ämbetsmän o. s. v., men de beflitade sig också på många sätt om landsmännens bästa. Med tiden utvecklade sig dock nationerna, som från början blott voro sidoskott av den förnämliga medeltida universitetsorganisationen, till allt större självständighet och betydelse för universitetet, icke minst sedan de 1849 överenskommit om bildande av en topporganisation, studentkåren, och sedan 1852 års universitetsstatuter tillkommit.

För de flesta av nationerna ha historier utgivits. Man saknar emellertid en sammanfattande framställning om dem. Först när en sådan genomföres, kunna en rad frågor, som annars blott styckevis antydas, vinna full belysning, särskilt om de insättas i sitt sammanhang i universitetets historia i övrigt.

* * *

Härmed är denna artikel slutförd. Vad som där anförts är väl okänt för många landsmän och kanske därför kan påräkna intresse. Annars gick jag för mer än tjugo år sedan igenom den då tillgängliga litteraturen och har sedan dess vid olika tillfällen omtalat resultaten, varför många nog i huvudsak äro bekanta med dem.

Vid det förnyade studiet av de äldsta förhållandena här i Uppsala har jag emellertid gjort några anteckningar, som kanske kunna bidra till den nu rätt ivrigt pågående diskussionen rörande nationernas äldsta historia. Jag avser då Sahlströms, Lundbergs, Molins, Cnattingius' och mina egna i litteraturförteckningen upptagna bidrag.

I 1939 års Majhälsning avtryckte jag ett av Raicus 1629 utfärdadt rektorsprogram, där han meddelar studenterna, att den akademiska senaten ej ville tillåta, att de sammankommo utan tillsyn, varför den beslutat inskränka deras frihet. Den hade åt de olika landskapen utsett hjälpare, Inspectores Provinciales, till att övervaka deras studier och leverne. Många klaga över ordningens stränghet, men rektor förmanar dem att hålla inne med sitt klander. Var och en har sålunda, om han vill undgå bestraffning, att inställa sig inför sitt landskaps (provinciae) Inspector, så snart denne (Provincialis inspector) genom

offentligt anslag hos sig sammankallar det landskap eller den nation, som blivit honom anförtrodd (Provinciam vel nationem sibi demandatam).

Molin lämnade nya bidrag till frågan i 1944 års Natio smolandica. En uppsats om Wallius' bekanta program mot pennalismen 1633 berör bl. a. dennes tal om »vissa äldre studenter av vissa nationer» (quidam nationum quarundam studiosi veterani). I en annan uppsats i samma årgång drager Molin fram den ovanliga förekomsten av ordet »natio» i ett konsistorieprotokoll från 20/7 1631. I detta beskylls en student för att ha »druckit en skål smolandis till despect», vartill han svarar bl. a. att han »hade icke heller något ont emot den nationem». En smålänning svarade, att han icke skulle fäst sig vid saken »var icke sådant den nationi till despect skett vore.»

Både Molin och jag menade, att uttrycket »natio» här avsåg en studentnation, och att det var första gången sådana omnämndes. Naturligtvis kunde vi icke ha någon mening om, hur de voro organiserade. Den siste författaren på området, Cnattingius, framhåller alldeles riktigt, att nationerna veterligen icke förrän på 1640-talet framträdde fullt organiserade »med bestämda ämbeten, reglerade avgifter, klart fastställda uppgifter, stadgar, matrikel, räkenskapsbok och kassakista» (Västmanlands-Dala 1642—44, Smålands 1645, Östgöta 1646). Såvitt jag förstår, torde ingen ha hyst den avsikten att motsäga ett sådant påstående. Vad man däremot kunnat fråga sig är, om det icke före det fullständiga organiserandet av de upsaliensiska studentnationerna liksom utomlands funnits nationer, som hunnit ett stycke på väg mot den kompletta organisationen. Cnattingius själv har lämnat många och värdefulla bidrag till kännedomen om 1620- och 1630-talens studentliv. Han sammanfattar sina resultat i ett framhållande av att sammanhållningen landskapsvis utgjort själva grundvalen för den kamratliga samvaron. »I dessa landsmänskretsar har den nyanlände i regel genast upptagits, och där har studenten sedan i de flesta fall haft den fasta punkten i sin tillvaro. De äldre studenterna och i all synnerhet magistrar och kandidater intogo inom gruppen en ledande ställning som 'seniores'. 'Landskaperna' ha således haft ett mycket rikare innehåll än Annerstedt menade.» Trots detta finner Cnattingius det knappast riktigt att på detta stadium tala om »studentnationer». Även om han dragit fram vissa skäl för sin tolkning av ordet »natio» som blott innebärande »folkslag» eller »bördighet från visst landskap» i de av Molin och mig framdragna notiserna, har jag icke övertygats av dem. Med hänsyn tagen till att nationsväsendet på 1620-talet säkerligen florerade vid flertalet universitet i Tyskland och att ett stort antal studenter och professorer i Uppsala bedrivit studier där, måste

det förutsättas, synes det mig, att man i Uppsala var väl förtrogen med ordets speciella betydelse i den internationella universitetsvärlden.

Frågan om dessa studentsammanslutningars betecknande har emellertid mindre intresse än den om inspektionens inrättande 1629. Om vi erinra oss vad som ovan sagts om inspectores morum vid bursæ och nationes i Tyskland, måste vi medge, att inrättande av en inspektion över studenterna och deras nationer bör ha varit rätt naturlig för Rai-cus och hans samtida. Härtill kom ju också inspektionerna över Kommunitet och de Kungliga stipendiaterna, vilka tidigare genomförts. Såsom Cnattingius framhåller finns det en antydning från 1641 om att kanslern själv, Johan Skytte, varit den drivande kraften bakom beslutet 1629 om inspektionen. Skytte kände säkerligen bättre än de flesta till hur förhållandena gestaltat sig i Tyskland med dess pennalism och behov av inspectores morum. Med sin några år tidigare gjorda donation av den skytteanska professuren till den civila statsförvaltningens tjänst hade han förskaffat universitetet en professur, som en god tid framåt på grund av sitt ekonomiska och administrativa oberoende intog en bättre ställning än alla de andra. Härtill kom den förnämliga bostad, som Skytte förskaffade sin professor. Just år 1629 tillkom Carl Carlsson Gyllenhielms stipendiedonation. Med denna avsåg donator ungefär detsamma som Skytte med sin. Stipendierna voro för adelsmän, som skola »sigh til oratoriske och politiske öfningar och studier begifwa». Under hänvisning till Skyttes donation och den härigenom lagda grunden för sådana övningar föreskriver han: »Vil iagh at våre alumnj icke allena be: de välförordnade professorum flijtige Auditores och Discipulj vara skole; Vthan och efter som in Domo Skyttiana boninger och tjänlige Camrar till hyra för them finnes, at the ther och inge annorstädes sit Hospitium och Hemvist så länge the här Studera, hafua skole. Och hälst thesslikest vidh et bordh (om så skee kan) medh professore sit dagelige oppehälle och Vmgänge hafua, til at mindre tijdh försumma noget godt at lähra, Såsom iag och samma professores Successive här medh fullmächtig gör, efter såssom the af sin Fundatoris Vål:te Her Johan Skyttes ther på gifne bref, äre förobligeradhe, at the be:de alumnos flijtigt examinera skole och theas Inspectores vara, huru the sin tijdh flijtigt anläggia» . . .

I ett samma dag utfärdat brev upprepade och bekräftade Skytte de av Gyllenhielm gjorda bestämmelserna. Då här särskild vikt fästes vid inspektionen, ligger det även av detta skäl nära till hands antaga att Skytte varit med om och i varje fall gillat det förut under året fattade beslutet om en professorsinspektion av landskapen eller nationerna. Med en viss rätt säger Schück, som icke kände till 1629 års beslut om landskapsinspektion: »Härigenom skapades, redan före na-

tionsindelningen, en societas nobilium, som stod under inspektorat af professor Skytteanus». Att de övriga professorerna hyste avund mot Skytteanus torde vara tämligen säkert. I varje fall hade de här fått ett mönster att gå efter. Med tanke på de i Tyskland allmänt förekommande »Professorentische» synes det f. ö. troligt, att donator och kanslern haft även dem i tankarne när nyssnämnda bestämmelser gjordes.

* * *

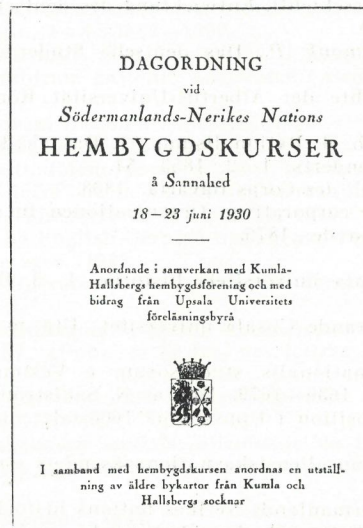
Någon frågar kanske så till slut: När konstituerades då Södermanlands-Nerikes nation? Det skedde så sent som år 1805 genom sammanslagning av Södermanlands och Nerikes nationer. När dessa i sin tur konstituerades, kan på grund av de stora luckorna i arkiven icke besvaras. Södermanlands nations äldsta arkivalier äro stadgarna av år 1655 och 1659. Den 19 maj 1655, dagen för antagandet av de äldsta bevarade stadgarna, skulle möjligen kunna vara konstitutionsdagen. På flera punkter i stadgarna hänvisas emellertid till äldre praxis. Nerikes nations äldsta bevarade bok är dess matrikel. På pärmen bär den årtalet 1648. Av stilen och placeringen på bandet att döma kan emellertid årtalet vara senare tillkommet. Äldsta datum i boken, 14/7 1649, avser en boggåva till landsmännen. När de första namnen införts i matrikeln är osäkert. Förmodligen har man någon gång på 1600-talet ansett, att det var 1648. Det är möjligt att så skett, men det kan också ha ägt rum först ett stycke in på 1650-talet. Om man vid ett kamratmöte vill erinra om de 300 år som gått, torde det väl lämpligast böra ske om fem år, 1952.

LITTERATUR.

- Denifle, H.*, Die Universitäten des Mittelalters bis 1400. 1885.
d'Irsay, St., Histoire des universités françaises et étrangères des origines à nos jours. 1—2. 1933.
Rashdall, H., The universities of Europe in the middle ages. A new ed. by F. M. Powicke and A. B. Emden. 1—3. 1936.
- Statuti delle Universita' e dei Collegi dello Studio bolognese pubbl. da Carlo Malagola. 1888.
 Chartularium Studii Bononiensis. A cura dell' Istituto per la storia dell' Università di Bologna. 1—13. 1907—40.
 Studi e memorie per la storia dell' Università di Bologna, 1—8. 1907—24.
Sorbelli, A., Storia della Università' di Bologna. 1—2. 1940.
 Acta nationis germanicæ universitatis Bononiensis . . . ediderunt E. Friedländer et A. C. T. Malagola. 1887.

- Chartularium universitatis Parisiensis. . . coll. . . H. Denifle O. P. auxiliante Ae. Chatelain, 1—4. 1889—1897.
- Auctarium chartularii univ. Parisiensis. Ed. H. Denifle, Ae. Chatelain etc. 1—3 Liber procuratorum nationis Anglicanæ (Alemanniæ). 1—3. 1894—1935.
4. Liber procuratorum nationis Picardiæ. 1938.
- Le "livre" ou "cartulaire" de la nation de France de l'univ. de Paris.—Publ. par H. Omont. (Mém. de la soc. de l'histoire de Paris, 41, 1914.)
- Le "livre" ou "cartulaire" de la nation de Normandie de l'univ. de Paris (Mélanges, Soc. de l'histoire de Normandie, 1918.)
- Boyce, Gray Cow, The English-German nation and the university of Paris during the middle ages. 1927.
- Budinszky, A., Die Universität Paris und die Fremden an derselben im Mittelalter. 1876.
- Perdrizet, P., Le calendrier de la nation d'Allemagne de l'ancienne université de Paris. 1937. (Publ. de la fac. des lettres de l'univ. de Strassbourg, Fasc. 79.)
- Schück, H., Svenska pariserstudier under medeltiden. (Kyrkohistorisk årsskrift, 1 (1900) o. 3 (1902)).
- Toulouse, Mad., La nation anglaise-allemande de l'université de Paris des origines à la fin du XV:e siècle. 1939.
- Oxford university calendar. 1944.
- Alexander, W. M., The four nations of Aberdeen university and their European background 1934. (Aberdeen Univ. studies, No. 108.)
- Erman, W. und Horn, E., Bibliographie der deutschen Universitäten. 1—3. 1904—05.
- Becker, W. M., Zur Gesch. des Pannalismus in Marburg und Giessen (Beiträge z. Gesch. d. Universitäten Mainz und Giessen. 1907.)
- Bruchmüller, W., Der Leipziger Student 1409—1909. 1909.
- , Das deutsche Studententum. 1922.
- Brügmann, A., Zucht und Leben der deutschen Studenten 1648—1848. 1941.
- Bärnstein, A. Pernwerth von, Beiträge zur Gesch. & Lit. des deutschen Studententhums. 1882.
- Fabricius, W., Die akademische Deposition. 1895.
- , Die deutschen Corps. 1898.
- Fick, R., Auf Deutschlands hohen Schulen. 1909.
- Dolch, O., Gesch. des deutschen Studententhums. 1858.
- Friedberg, E., Die Universität Leipzig. 1898.
- Heer, G., Marburger Studentenleben 1527 bis 1927. 1927.
- Heinemann, O., Studentische Verbindungen in Greifswald. (Aus d. Gesch. d. Universität Greifswald. 1906.)
- Herrmann, Fr., Die Mainzer Bursen "Zum Algesheimer" und "Zum Schenkenberg" und ihre Statuten (Beitr. z. Gesch. d. Univ. Mainz u. Giessen. 1907).
- Hofmeister, A., Rostocker Studentenleben von 15. bis ins 19. Jahrhundert (Archiv f. Kulturgesch., 4. 1906).
- Horn, E., "Akademische Freiheit". 1905.
- Kaufmann, G., Die Geschichte d. deutschen Universitäten. 1—2. 1888—1896.
- Keil, R., Gesch. d. Jenaischen Studentlebens. 1858.

- Scheuer, O. F., Die geschichtl. Entwicklung des deutschen Studententums in Österreich. 1910.
- Schultze, Fr. u. Ssymank, P., Das deutsche Studentenleben. 4:e Aufl. 1932.
- Selle, G. v., Geschichte der Albertus-Universität Königsberg in Preussen. 1944.
- Tholuck, A., Vorgesch. d. Rationalismus. 1. Das akademische Leben des siebzehnten Jahrhunderts. 1—2. 1853—54.
- Weigl, M., Gedenkbuch des Corps Bavaria. 1868.
- Zehender, W. v., Die corporativen Organisationen im deutschen Studentenleben. Rectoratsrede. 1876.
- Annerstedt, Cl., Upsala universitets historia. 1—3, Bih. 1—5, Register. 1877—1931.
- Rudbeck, O., Bref rörande Upsala universitet. Utg. m. inl. af Cl. Annerstedt. 1893—1905.
- Annales Societatis nationalis studiosorum e Vestmannia Dekarliaque Upsaliæ degentium 1639—1679. Utg. av N. Sahlström. 1926.
- Berg, G., Studentdeposition i Uppsala på 1600-talet. (Svenska kulturbilder, 3, 1930.)
- Cnattingi, H., Det upsaliensiska nationsväsendets uppkomst (Acta Ostrogothica 5, 1946.)
- Hamnström, E., Södermanlands-Nerikes nations historia. 1905.
- Kjellén, R., Johan Skytte och den Skytteanska professuren (Statsvetenskaplig tidskrift, 1922).
- Lundberg, B., De uppländska studentnationerna före 1663 (Minnesskrift v. Uppländska nations 300-årsjubileum, 1942).
- Molin, G. G., Hur gammal är nationen? (Natio Smolandica 6, 1943.)
- , Akademiska konsistoriets i Uppsala förbud mot pannalismen 1633 (Natio Smolandica, 7, 1944).
- , Smäländska nation — den tidigast nämnda av alla (Natio Smolandica, 7, 1944).
- , Åldersfrågan i nytt ljus (Natio Smolandica, 9, 1946).
- Sahlström, N., Västmanlands-Dala nation 300 år. (Västmanlands-Dala nations skriftserie, 6, 1939.)
- Samling af testamenten och författningar om stipendier. 4:e uppl. 1866.
- Samzelius, J. L:son, Till Nerikes nations äldsta historia (Södermanlands-Nerikes nation, Majhälsning, 8, 1935.)
- , Ett rektorsprogram från 1629 (Södermanlands-Nerikes nation, Majhälsning, 12, 1939.)
- , Nationerna och studentkåren i universitetsstatuterna (Ergo, 28/3 1942.)
- Schück, H., Inbjudningsskrift . . . f. R. Kjellén samt . . . E. H. C. Reuter-skiöld 1916 (Uppsala Univ:s årsskr. 1916: 2).
- Sörbom, G., Nationens äldsta stadgar. (Södermanlands-Nerikes nation, Majhälsning, 5, 1932.)

Tio hembygdskurser.

Av *Edvard Thermanius*.

Förord.

På den tiden, då vår generation ankom till Uppsala, diskuterades inte så litet den både förr och senare aktuella frågan om nationernas värde eller onyttighet. De framstegsvänliga studenterna sade sig betrakta denna organisationsform på sin höjd som ett kooperativt W-C-företag (för att nyttja en något anakronistisk och något friserad term) och skördade icke ringa ära av dylika tanke- och talesätt. Författaren till efterföljande framställning hyste redan vid ankomsten till lärdomsstaden i september 1915 ett antal förutfattade meningar i frågan. Med lov- eller klandervärd konsekvens har han fasthållit vid dessa, eller, rättare sagt, låtit dem förvandlas till djup övertygelse. Under den period av 27 terminer, han s. m. s. legat i Uppsala, betvivlade han aldrig att nationen gjorde livet lättare att leva och bidrog att skapa den bättre människan och dito medborgaren; varför och huru är här icke platsen att utreda. Nog sagt att författarens erfarenheter från ytterligare ett universitet med nationer men utan nationshus och från två högskolor utan nationer, ytterligare stärkt denna hans uppfattning.

Under den ljusa, källklara och ofta smällkalla försommaren har Södermanlands-Nerikes nation utsträckt sin välsignelsebringande verksamhet även till hembygden. Däri har den gjort alldeles rätt. Detta skulle vara vår tes, därest här åsyftades en formlig utredning. I själva verket följer nu blott ett helt personligt, och mycket personligt, bidrag till hembygdskursernas historia.

*

Det är mig en kär plikt att här uttala ett varmt tack till de vänner, utan vilkas råd och dåd dessa rader aldrig skulle ha blivit skrivna. Främst riktar jag detta tack till dem som för mig representera det gamla gardet, de båda var på sitt sätt oförlikneliga figurerna Carl Cederblad och Matts Essén, om vilka mera nedan. Rutger Sernander bevarar jag i vördad och tacksamt minne. Över de någon gång något söckniga hembygdskurserna spred han en verklig glans, och dessutom, företrädesvis på förmiddagarna, då det bäst behövdes, ett soligt skimmer, som emellertid ej sällan varade från den ena arla morgonstunden till den andra. Med Jonas Samzelius har jag haft så mycket gemensamt, att minnena alldeles flyta samman; det var därför med komplett överraskning jag i mina källor upptäckte, att han och jag gemensamt ledde en hembygdskurs i vår gemensamma hemsocken. Jag tackar honom för detta och mycket annat. Detsamma gäller, mutatis mutandis, Sven Sernander, vars medverkan vid tillkomsten av denna skrift sannoligen inte inskränker sig till korrekturläsningen.

Sist men inte minst har jag att, hänvisande till vad här ovan sagts om dåd, konstatera, att det är nationens nuvarande Förste kurator, som tagit initiativet till detta opus, varmed han inför samtid och eftervärld påtagit sig ett icke ringa ansvar. Att jag inte desto mindre till Lars Andér frambär min broderliga tacksägelse beror därpå, att han därmed nödsakat mig att för några timmar — inte så få heller för den delen — vandra på min ungdoms stigar och därmed förskaffat mig den sensation, som C. M. Bellman betecknar med orden en sorg i rosenrött.

Kumla 1908.

Vid elva och ett halvt års ålder bevistade jag min första hembygdskurs. Jag hade ännu inte ens kommit in i läroverket i Örebro men det skulle ske till hösten. Varifrån jag fått den s. k. studiehåg, som sedermera då och då utmärkt mig, är obekant. Nu måtte den emellertid ha existerat. Hur det kom sig att jag av mina föräldrar begärde och fick tillstånd att resa från Hallsberg till Kumla dag efter dag för att i det gamla templet Nathanael bevista kursen har helt fallit mig ur min-

net, men att jag var där vet jag, och likaså att jag med livligt intresse åhörde många föreläsningar. När jag nu tittar igenom de utförliga referaten i ortspressen visar det sig, att åtskilliga av mina minnen äro alldeles korrekta, och flera ha återuppväckts vid läsningen.

Framför allt gäller detta Birger Swartlings, den utmärkte, alltför tidigt bortgångne historikerns, föreläsningar om stormakterna. Jag kan ännu se framför mig hur han på kartan pekade ut de zoner i Asien, där de ryska och engelska intressesfärerna stöta samman.

Hallsberg ligger som bekant på en grusås som bär den gamla landsvägen över en sank slätt. Ner till »bäcken» hade jag bara en minuts väg. Jag hade i min barnsliga oskuld funderat åtskilligt över vad man såg där i leran och dyjorden. För mig blev det något av en uppenbarelse, då jag nu hörde Rutger Sernander berätta, att man kunde läsa i mossarna som i en uppslagen bok om hur vårt landskap hade kommit till. Jöran Sahlgrens utredning av de nerkiska ortsnamnen minns jag också; t. o. m. något utöver vad som står i referaten. Särskilt erinrar jag mig vad han sade om uppkomsten och betydelsen av ordet Säbylund, namnet på traktens stora fina herrgård.

Och så var det studenterna i sina vita mössor, som glatt och ivrigt hjälpte till att ordna det hela och sedan, om jag skall vara uppriktigt, inte så mycket mera. Men medvetet eller undermedvetet blev detta första möte med den akademiska bildningen med all sannolikhet ett incitament till fortsatta studier. Jag har aldrig behövt välja levnadsbana. Efter skolan var det bara frågan om Uppsala. Vad man skulle läsa där blev visserligen föremål för en smula huvudbry, men det gav sig så småningom av sig självt.

Ämmeberg 1916.

Efter ett s. k. väl använt första år i Uppsala — det var på den tiden då man började med att orientera sig, vilket bland annat innebar att man lärde sig trivas alltför väl med friheten från skoltvånget — skulle jag vid hemkomsten till Örebro fullgöra min värnplikt. Dessförinnan var det emellertid för den unge recentior en helt naturlig sak att bevista nationens hembygds kurs i Ämmeberg.

Tyvärr saknas i hembygds kursernas klippsamling i nationens arkiv varje som helst material rörande kursen i fråga. Något litet står att hämta i egna dagboksanteckningar, som jag lyckats leta fram. Sven Sernander och jag ha också slagit våra kloka huvuden ihop. Vad jag dessutom alldeles särskilt minns, det är att numera rektorn Sven Emanuel Ohlon var kursens ledare. Han hade redan lämnat Uppsala då jag kom dit, men nu fick jag alltså träffa honom; vår bekantskap åter-

upplivades på ett för mig utomordentligt stimulerande och värdefullt sätt, då jag under tre vårterminer i detta årtiondes början var en högst oerfaren vikarierande rektor i Göteborg och i honom fick en rådsnar vän och hjälpare.

Nu var det emellertid om kursen i Ämmeberg detta skulle handla. Som vanligt — eller rättare sagt, som det alltid i fortsättningen skulle bli — kom jag för sent och for för tidigt; det högtidliga öppnandet kunde ju gå an, men den högtidliga avslutningen har aldrig varit min musik. Jag infann mig i Ämmeberg den 19 juni lagom till middagen, som intogs gemensamt på brukshotellet, och bevistade därefter fyra föreläsningar — vilket vittnar gott om den disciplin Ohlon, vänligt men bestämt, upprätthöll bland de deltagande studenterna. Anteckningarna förmåla, att vi därefter hugnades med supé och drogo oss tillbaka »till vårt gemensamma hem». Vi, det var bland andra mina jämnåriga, de båda professorsgossarna från Kåbo, Sven Sernander och Leif Öhrvall, och några gymnasister från Örebro; en var den sedermera så framstående geologen Josef Eklund. Sven Sernander har återkallat i mitt minne att hyddan låg uppe på en bergsknalle och kallades »Lingonvillan», förmodligen på grund av sin härligt röda färg.

Nästa dag följde den, sit venia verbo, oundvikliga arkeologiska excursionen. Den företogs med motorbåt och naturligtvis i regn till en plats kallad Husaberget. Mycket har jag förgätit, men dock inte att vi på sagda berg tillbragte cirka sex timmar och därunder grävde fram cirka fyra åldriga hästskosöm. Sedan gick båten vidare till Askersund, där vi förtärde smörgås i Samskolan, bjödos på kaffe hos den välkände och välvillige kyrkoherden Södersteen och åhörde en föreläsning i den ståtliga Landskyrkan. Den våta dagen avslöts med en fuktig supé på Stadshotellet, och sedan kommo vi förmodligen på något sätt tillbaka till Ämmeberg.

Nästa dag blev likadan (»hellregn»). Om förmiddagens excursion står antecknat blott att vi »dansade runt en jättegryta», säkerligen för att hålla ångan oppe, och fortfarande genomvåta åhörde eftermiddagens föreläsningar. Ytterligare upprepades gårdagen genom »en god supé, sedan supning till 2». Därunder inträffade att Rutger Sernander i sin välvilja lade bort titlarna med den unge recentior.

Emellertid måtte jag ha fått nog av att spela studenten-statistens roll, eller kanske var det inryckningens förberedelser som kastade sin skugga framför sig. Redan följande morgon återvände jag till Örebro.

Traditionen vet emellertid berätta, att glädjen stod högt i tak under de följande kvällarna och särskilt den sista. Det var då, under en gentil tillställning hos själva Ämmebergschefen, som Ruben G:son Berg . . . nej, detta bör inte nedskrivas . . . så att länets store hövding, Karl

J. Bergström, i egen hög person måste förklara förhandlingarna avslutade och i en hast utbringa värdinnans skäl — under den milde Marcus Borgströms häftiga protester.

Blacksta-Vadsbro 1923.

Carl Cederblad var min mentor och manager, då jag började som »folkbildare». Innan jag kom till Uppsala kände jag honom på det sättet att han någon tid var extralärare vid Karolinska läroverket i Örebro. Jag hade inte förmånen att åtnjuta hans undervisning, men min bror, som var hans elev, höll mig underrättad om alla historier som gingo om honom. Han var vid denna tid iförd en förskräckligt stor och förskräckligt gul ulster; han syntes väl på skolgården och ofta på gatorna. »Skådespelaren» var så vitt jag vet hans öknamn; inte alldeles utan berättigande. Som lärare var han rolig och effektiv. Med förtjusning berättades om honom följande, som inte alls hör hit men som väl förtjänar all spridning det kan få.

Cederblad tog en vacker augustidag emot sin nya klass och ropade upp pojkar för att bekanta sig med dem. Där satt en lång drasut, som bar det i historien icke alldeles okända namnet Caesar.

»Caesar», sade Calle, »det var ett skojigt namn. Hemma i min fars prästgård i Jäder hade vi en tjur som hette Caesar.»

Klassen skrattade naturligtvis, men unge Caesar tog det lugnt och svarade på sitt präktiga Vibymål: »Hemma hos oss i Viby har vi en ko som heter Cederblad.»

Kort sagt, Carl Cederblad var en känd figur i Örebro liksom han sedan på goda grunder har blivit i hela landet. Han startade mig som föreläsare i Upplands folkhögskolekursförening på vintern 1923. Jag föreläste då i statskunskap och lärde mig, icke utan vända, de viktigaste grunderna för hur en föreläsare skall bete sig. På våren ansågs jag tydligen mogen att aktivt delta i årets hembygds kurs. Jag gjorde det så mycket hellre som jag, skam till sägandes, förut icke varit i den mera kända halvan av vår hembygd. Naturligtvis hade jag många gånger rest igenom Södermanland men hade aldrig stannat och sett hur det såg ut på sidan av stambanan. Det var med ganska stora förväntningar som jag for till Vadsbro, och de kommo sannerligen inte på skam. I denna man får väl säga typiska Sörmlandsbygd med sjöar och herrgårdar strödda över landskapet fann jag mig ganska väl, om också hembygds kursens ständiga avigsida, junikyran, kanske väl mycket gjorde sig gällande. Att föreläsa i ett någorlunda allvarligt ämne utomhus — i Bjudby hage — till på köpet i kraftig motvind, var inte så lätt, men det skulle gå och det gick. När vädret blev ännu värre

fingo vi hålla till i Elimkapellet, vilket onekligen kändes på allt sätt lugnare.

Ämnena skulle ju helst vara hembygdsbetonade. Något sådant hade jag inte på lager, men hur det nu var utarbetade jag en serie på tre föreläsningar, som betitlades »Några drag ur Sörmlands historia». Enligt referat i Södermanlands Läns Tidning började jag den första föreläsningen, efter »Mandom, mod och morske män», med »ett strövtåg genom historien med början i den gråa forntiden». Vid genomläsningen måste jag säga med Fredrik den Store: »Potz tausend, haben wir alles das getan!» Jag talade om vikingafärder och runstenar, om S:t Eskil och S:t Botvid, fortsatte med klostrens kulturella betydelse, med Magnus Ladulås, med sjöleder och vägar, med Nyköpings gästabad — och slutade så småningom med slaget vid Brännkyrka. Följande dag utbredd jag mig över Gustav Vasas val till konung med hjälp av en gudskelov nyss funnen källskrift och slutade med Älfsnabbens betydelse och slaget vid Baggenstäket. Till den tredje föreläsningen hade jag fått den goda idén att tala om Gripsholms öden genom tiderna. Som Cederblad hade insjuknat fick jag dessutom hålla två föreläsningar över ämnet Sveriges styrelse. Där var jag på min mammas gata, och dessa föreläsningar höllos sedan kurs efter kurs.

Vår ledare var Matts Essén, som på sitt obeskrivliga sätt, torrt men hjärtligt, hälsade de närvarande välkomna. »Han ville, sade han (enligt pressen), likna dessa sommarkurser vid jätten som var så svår att besegra när han ständigt hämtade kraft från moder jorden. Det var en särskild glädje att samlas här för att det talas ren sörmländska och så lyser solen vänligare än på mången god dag. Hembygds kurserna äro just för studenterna av stor betydelse, främst samvaron med goda enkla människor», sade den gode Matts enkelt.

Det var ett mycket rikhaltigt program i Vadsbro, med utfärder bland annat till Ericsberg och Hedenlunda, där man fick se hur grevar och baroner bodde i Södermanland, och inbjudningar till åtskilliga av de många herrgårdarna i närheten. Ett utsökt föredrag hölls i Vadsbro kyrka av dåvarande amanuensen Sigurd Wallin, och Matts Esséns förträffliga broder arkitekt Arre Essén, med vilken jag delade rum, talade två dagar om hembygdsvärd. Numera professorn Ture Arne höll en hel serie om Södermanlands forntid och fornlämningar, därav en under en utgrävning, som både enligt mitt minne och pressreferaten gav »jämnt ingenting». Arne förklarade emellertid att det vi grävt igenom var en »kenotafgrav», en sådan där man ingenting hittar emedan innehållet antingen spärlöst försvunnit eller den döde avlidit på främmande ort. Jag har det intrycket, att man, då jag var närvarande, vanligen fann kenotafgravar.

Bland framstående besökare inräknades främst prins Wilhelm, som då och då bilade över från Stenhammar i en liten Ford, samt hans granne, den litterate greven Birger Mörner. Prinsen yttrade sig inte utan satt som en stillsam men lysande åhörare. Mörner däremot höll under kursens sista dag ett föredrag om »Heliga träd», vari minnen från hembygden och exotiska resor — enligt referenten — lyckligen blandades. Ett av mina mera tydliga minnen från kursen var en högeligen charmant supé, som anordnats av en av traktens obetitlade honoratiories. Prinsen skulle ha närvarit men kom icke. Hans ande svävade emellertid över vattnet i form av de mest utsökta arrangemang. Det kulinariska inslagets detaljer har jag förgätit men däremot icke den underbara blomsterdekorationen, helt enkelt bestående av representeranter för samtliga i flor varande ängsblommor i bygden.

För den som icke bevistat en hembygdskurs bör kanske nämnas att dagordningen i allmänhet tedde sig på följande sätt. På förmiddagarna exkursioner, utflykter o. dyl., på eftermiddagarna en rad föredrag. Därefter vidtog folklekar. Under en följd av år anordnades dessa av folkskolläraren Julius Blomberg från Örebro, en strålande pigg liten herre, som hade en sällsynt förmåga att sätta igång folkdanserna och att draga, locka och tubba oss tröga åskådare in i ringen. Han hörde för övrigt till den lilla krets av trogna habituéer som hembygdskurserna brukade locka. Bland dem erinrar jag mig främst författaren Verner Vall och Iwar Nilsson, redaktören för Sveriges då troligen minsta tidning, Trosa Annonsblad. Båda voro i praktiken freelancers och refererade vad som förekom under hembygdskurserna för länets tidningar. Iwar Nilsson var en verklig bekantskap att göra, en utmärkt journalist och en stor kulturprofet i sin hemstad med omkringliggande land.

Den traditionella kursavslutningen — hembygdsfest som den ofta brukade kallas — blev denna gång dubblerad. Enligt Iwar Nilsson var kursen lyckad men avslutningen glänsande, en verklig folkfest i den större stilen — med musik, folkdans och deklamation av dåvarande fil. mag. Bertil Thyresson. Landshövding Reuterskiöld höll tal för fosterlandet och Rutger Sernander ett djuptänt och verkningsfullt anförande om hembygden och dess betydelse i vår rastlösa och rotlösa tid.

»Man sliter sig lös från det som fäderna vuxit fast vid. De tusen och åter tusen intryck, som fånglade dem vid löväng och barrskog — de äro borta. Deras stugor finnas ej mera, deras husgeråd ej heller. Deras gamla kultur spolierades, de susande skogarna gå till sägen, och jätteträden fällas för att släppa fram elektriska ledningar. Sjöarna torrläggas, forsarna monteras. Vad rör

väl oss de gamla gårdarna, när snickerifabriken levererar hus för billigt pris med balkonger, minareter, tinnar och torn. Och den andliga näringen, den hämtas ur Brokiga Blad.

Vi studenter känna, att vi ha plikter mot fosterlandet för allt vad vi fått. — Vi ha sökt gälda vår skuld genom att mota rotlöshetens spöken. Om vi kunnat öka den sunda och nödvändiga känslan för hembygden — då skola vi vända åter djupt tacksamma.»

Sedan följde den mera officiella avtackningen. Dåvarande fil. kand. Leif Öhrvall förde nationens talan och kyrkoherden Gottfrid Willén, en av de drivande krafterna i den lokala kommittén, tackade å bygdens vägnar. Det mångspaltiga referatet i Södermanlands Nyheter påpekar, att leken fortgick långt efter det talen voro slut och ger sedan i rättvisans namn en eloge även »åt de väna mör som skötte kaffestugan, ty de fingo sannerligen slita». I själva verket måste en kokgrop grävas ty köket som de förfogade över blev snart för trångt, då bortåt 2.000 personer krävde en styrketår.

Odensbacken 1924.

Hembygdskurserna alternerade regelbundet, så länge de höllos årligen, mellan hembygdens båda landskap. År 1924 var turen kommen till Odensbacken, Östernrikes lilla metropol, samhället som uppstått efter den stora Hjälmarsänkningen. Nu gick det inte att komma med serien »Några drag ur Södermanlands historia» utan jag var tvungen att hitta på något nytt hembygdsbetonat. Någon historisk exposé kunde eller kanske ville jag inte åstadkomma. Jag har haft och har alltså den (mycket vanliga och mänskliga) uppfattningen, att det är något alldeles särskilt med födelsebygden. Tyvärr hade jag kommit alltför långt bort från den för att kunna göra något ordentligt; uteslutande Lesefrüchte ville jag inte servera. Annars hade det ju varit lätt att hitta på något om Engelbrekt, om riksdagarna i Örebro o. s. v. men som sagt . . . Varifrån idén kom har alldeles fallit mig ur minnet. Resultatet blev i alla fall en föreläsning som betitlades »Hembygdens söner i Uppsala. Några ord om universitets- och studentliv.» På så sätt fick jag tala om något jag kände till och som borde passa på alla hembygdskurser. Jag presenterade helt enkelt Uppsala i allmänhet och nationen i synnerhet för hembygdens innevånare. När jag nu plockar fram mitt föreläsningsmanuskript, vilket så småningom kompletterades med de kära gamla skioptikonbilderna, som enligt min och mångas uppfattning i oberättigat hög grad anses öka en föreläsningens värde, finner jag en till att börja med ganska lärd historia om

universitetsväsendets uppkomst i Athen, dess utveckling via de äldsta medeltida universiteten o. s. v. fram till våra dagars Uppsala. Att här komma med ett detaljerat referat kan naturligtvis icke falla mig in, men jag kan försäkra läsaren, att det var en historia som mot slutet ganska noggrant beskrev studentlivets villkor, studiernas gång, studenternas ekonomiska förutsättningar med mera dylikt. När jag kom över till nationen, startade jag också från början och slutade med den uppsaliensiska festkalendern. Ur en artikel i Lundagård, som jag på begäran tillverkat just året innan, kunde jag lyckligtvis klippa och smäcka hela avslutningen. Det var ett av mina första journalistiska alster och om sanningen skall fram skäms jag fortfarande inte för detta försök att karakterisera den tidens studentliv. Föredragets avslutning var lätt moraliserande. Ovanpå allt tal om studenternas nöjesliv förkunnade jag för gripna åhörare att det även och framförallt fanns en allvarlig, mycket allvarlig sida av detta liv. Jag begick det brottet mot all gammal tradition att förklara, att Wennerbergs Gluntarna ensidigt och överdrivet framhöll vad som i spexet Uarda kallas »de glada hieroglyferna»; som en kontrast mot den populära föreställningen om Uppsalalivet deklamerade jag till sist med känsla och övertygelse Sten Selanders då nyss publicerade dikt »En bondestudent», varvid icke gärna något öga lämnades torrt.

— — —

I blåsiga höstar och frostiga vårar
de växte och hårdnade långsamt till män,
tills boken, som fläckats av skolpojks tårar,
till slut var besegrad och bliven en vän.
Och lönen var ej blott en sådblandad kaka
som fattig adjunkt i ett krent pastorat —
men makten att hålla förtvivlan tillbaka
med stålblanka romarcitat.

— — —

Han skymtar förbi, och böckerna glida
nervöst under armen, och rockskörtet slår.
Men tigande skrider ett tåg vid hans sida
av torftiga hjältar ur slocknade år.
Du ser hans maskinknutna slips och hans vända
och trådslitna rock. Är det allt vad du ser?
Du känner ej honom. Hans namn är kanhända
Linnæus eller Tegnér.

— — —

Kursen hölls i Odensbacken. Studenter och föreläsare voro inkvarterade i byn och bygden däromkring. Själv bodde jag tillsammans med min vid detta tillfälle förvärvade vän, dåvarande fil. kand. Gösta Berg, i en av Nerikes mest kända herrgårdar hos landskapets då otvivelaktigt mest framstående representant för ridderskapet och tillika för det fina vettet, kammarherren Robert Montgomery-Cederhielm. På Segersjö for man inte illa, vare sig andligen eller lekamligen. Den gamle fine, ytterst älskvärde, något satiriske värden underhöll sina gäster å det förbindligaste och lärde dem åtskilligt, inte minst om bygdens och befolkningens kynne. Själva kursen blev under sådana omständigheter en jämförelsevis likgiltig sak. Man kom och for i bil till föreläsningarna på aftonen, utom en gång då Ola Månsson — med stud. och motorcykeldäre som han var på den tiden, nu en lärd doktor och stadgad person — på sitt fruktansvärda vrålåk på några minuter förpassade mig från Segersjö till föreläsningssalens lokal, där jag hade att tala om »Hur Sverige regeras».

Torshälla 1925.

Torshälla var för mig endast en parentes i »mitt livs resa», den månadslånga turné runt södra Sverige, under vilken jag plockade fram ur privata gömmor och offentliga bibliotek huvudparten av de pappersmassor, som sedermera uppsorterade och bearbetade blevo min gradualavhandling. Jag hade just stigit upp från något slags reumatisk feber för att sätta mig på tåget i början av juni, och sjukdomen hade inte riktigt släppt, när jag från Göteborg vid midsommartiden gjorde avstickaren till Torshälla och tillbaka. Jag tog alltså kursen som ett slags semester, vilket gick så mycket bättre som jag var inkvarterad hos en av stadens pampar, en välbärgad fabrikör i en villa ett gott stycke från stadens vimmel. Jag inledde här kursen med »Hembygdens söner i Uppsala» och drog dessutom mina »Bilder ur Södermanlands historia». Mitt stilla liv avbröts endast av mycket snabbt expedierade studier i rådhusarkivet rörande min farfars far, som varit den förste ordföranden i Torshälla stadsfullmäktige, vidare besåg jag det hus där min far föddes och besökte för första gången Eskilstuna, som på mig gjorde ett outplånligt intryck.

Det starkaste minnet från kursen i Torshälla är emellertid Carl Cederblad i full aktion. Vi föreläsare äro ju — enligt regeln om bröd och bagarbarn — inte så flitiga åhörare av varandras prestationer. Under hembygdskurserna hände det emellertid ofta att man bodde ett

gott stycke ifrån »lokalen», och medan man ändå var där och inte hade annat att göra, samt i någon mån för allmänhetens skull, klämde man ibland in sig bland publiken. På det sättet fick jag höra Cederblad föreläsa om istiden. Jag har i mina dagar åhört åtskilliga föreläsningar, därav flera goda, men aldrig någon under vilken föreläsaren lyckats av ett ämne som (på den tiden) intresserade mig så litet, göra något så märkvärdigt. I Eskilstuna-Kurirens referat heter det att »åhörarskarorna, som redan under kand. Thormænius föreläsning tycktes vara en aning större än på onsdagens kväll hade svällt ut betydligt tills läroverksadjunkt C. Cederblad skulle fortsätta» gårdagens föreläsning.

Referenten säger vidare: »Sällan har man väl haft så roligt under en föreläsning som under denna d:r Cederblads. Det är egentligen att förstöra en god sak att söka referera denna talare, som har en sällspord förmåga att fångsla och underhålla sitt auditorium». Självt skulle jag vilja tillägga, att jag som den övriga publiken, både skratade och grät (nästan) under Cederblads 1 ½ timme pågående eruption. Det är med utomordentligt nöje jag i referaten återfinner just den klimax då det blev litet fuktigt i ögonvrån. Det är när Cederblad berättar »huru han som ung student den där i skolan aldrig kunnat intressera sig för den besvärliga och ointressanta istiden en kväll på ett fjäll vid Indalsälven — upplevde just istiden! Huru han av en händelse hamnade på ett stenröse på fjällkammen och kom underfund med att just detta stenröse var gränsen för det gamla havet, huru vissheten därom i ett ögonblick stod klar för honom och huru han lät sig lockas med av tanken.»

Varför gjorde dessa i tryck jämförelsevis enkla fraser en så våldsam verkan? Många av dem som läsa vad jag här skrivit känna Carl Cederblad, och jag besvarar frågan med att säga till dem och till de andra som icke haft förmånen: Den mannen kan inte beskrivas. Han skall höras och ses.

Lillkyrka 1926.

Lillkyrka ligger på norra Hjälmarstranden ett par mil från Örebro. Så närking jag är hade jag aldrig varit där. Det är den kurs om vilken jag minns minst. Matts Essén var som under de föregående vår ledare. Introduktionsföreläsningen, som jag höll, handlade om »Hembygdens söner i Uppsala» och av programmet och referaten finner jag, att jag totat till en någorlunda hembygdsbetonad inledning till mina likaledes sedvanliga föreläsningar om hur Sverige regeras. Den

handlade om »Hur 1809 års män skapade vårt statsskick». Jag gjorde däri en kanske något för kraftig avvikelse för att tala om den roll som A. G. Mörner, herre till Esplunda, spelat vid regeringsformens tillkomst.

Lillkyrka är, som det heter i ett tidningsreferat, en genuin lantbrukssocken;

»tydligen lade trädor och vallar beslag på deltagarnas tid, först efter åtta kunde man påräkna en fulltalig publik. Den bestod mest av äldre lantbrukare. Ungdom var det ont om. Det gjorde sitt till, att de sedvanliga folklekarna under skollärare Blombergs ledning gingo trögt. Så brukar det f. ö. ofta vara i Närke. I Södermanland leka de alltid med liv och lust. Var publiken kvantitativt ej stor var kvaliteten dess bättre. Åhörarna sutto troget med på mest alla föreläsningar och tycks med tacksamhet ha tillgodogjort sig desamma.»

Under artikeln i Uppsala Nya Tidning 7/7 1926 står signaturen ME., och även om så icke skulle varit, känner man igen den kloke, gode ledaren och läraren Matts Essén. Han har själv satt betyget på kursen och dragit den slutsatsen av sina erfarenheter, att man nog begått ett missgrepp då man satte igång denna apparat i en liten socken vid sidan av allfarvägen. Emellertid synes det hela ha slutat lyckligt, bl. a. genom ett värdefullt föredrag av länets nyutnämnde hövding, »vår gamle landsman H. Elmquist», som talade om folkbildningssträvandena i Uppsala under hans egen studenttid. Det kan tilläggas, att rektor Carl Larsson, min vördade vän från de första Uppsalaåren, som deltog i många kurser men alltid sedan jag lämnat dem, drog mycket folk med sig på en utfärd till Engelbrektsbolmen, där han talade om det stora minnet.

Julita 1927.

Julita är minsann också en genuin jordbruksbygd men dessutom en gammal kulturbygd av rang. Så vitt jag kan erinra mig var kursen där alldeles utmärkt men stördes inte så litet av ett bedrövligt väder. Mig gjorde det mindre. Jag bodde inte furstligt men i bästa mening herrskapsmässigt på Gimmersta, en av den friherrliga ätten Bondes stamgårdar, i utomordentligt sällskap med den långt mer än jag själv trofaste föreläsaren dr Arne. De båda fröknarna Bonde, av vilka den yngsta, fröken Britta, tillhörde hembygdskurskommittén, skötte om oss på bästa sätt och körde oss den relativt korta vägen till och från

goodtemplarlokalen i en by med det älskliga namnet Asköping och till den berömda Julita skans vid Öljarens strand, när denna säregna anläggning skulle beses.

Kungsör 1928.

Det var nu gammalt och vant att fara på en hembygdkurs. Man hade blivit habitué. Man plockade fram sina manuskript och skioptikonbilder, satte sig på tåget, tog den väntande bilen och så var man där. Man träffade Matts Essén och värmdes av hans trofasta handslag, Sven Sernander, som med upphöjt lugn och vänligt småleende bar Marthasbekymren, och en rad yngre landsmän, några stamkunder, andra nykomna; mot slutet av perioden även ett tilltagande antal av allt skönare studentskor. Man fick sin inkvartering, bekantade sig med värdfolket, upptäckte dess (inkvarteringens) fördelar och brister, fastställde dagordningen, d. v. s. förhållandet mellan måltids- och föreläsningstimmar samt färdsättet till »lokalen» — och så var det hela igång och man hade att göra sitt bästa både från katedern och som gäst i ett vanligen vilt främmande hus. Man lärde ut en del bokvisdom och inhämtade själv ett och annat om vardagslivet i »hembygden». En del av kamraterna lärde man också känna på ett nytt sätt. Sedan är det inte mycket att tillägga annat än frågorna: Var det nyttigt eller ej? Var det roligt eller ej? Svaret är för mitt vidkommande: positivt nyttigt och roligt, stundom mycket roligt. Ibland en smula trist. Summan av kardemumman: Jag skulle med nöje fara på hembygdkurs igen, men skulle än hellre se att yngre landsmän fingo och ville göra det.

Här bör kanske tilläggas, att jag, liksom säkerligen många av kollegerna som föreläsare vid hembygdkurserna, i viss mån var alltför van att på detta sätt komma i kontakt med folk ute i bygderna. Nyhetens behag hade det i varje fall icke. Men däremot åtskilliga andra. De ordinarie föreläsningsresorna ställdes i regel till städer och samhällen, som man såg någon gång på kvällskröken och på väg till ett tidigt morgontåg, och företogs alltid under de s. k. fulare årstiderna. Nu däremot var man i hembygden. På resan till de olika kurserna och särskilt under vistelsen där upptäckte man, om inte förr, att sommaren äntligen kommit, den ljusa, härliga, lovande årstiden. Att den dock inte alltid höll riktigt vad den lovade utan snarare påminde om att Sverige också har sin gröna vinter är en annan sak. En gång slog jag mig lös och for från Stockholm till Örebro på båt — en härlig tur — men om det var 1924 eller 1926 har jag alldeles glömt och omöjliga kunnat verifiera.

Praktiskt taget ingenting av detta handlar om kursen i Kungsör där jag endast höll tre föreläsningar på två dagar. Jag minns min hyggelige värd, en promenad med honom, en annan med Carl Cederblad utefter den vackra åsen med sin vida utsikt. Det är allt.

Sannahed 1930.

År 1929 hölls av något skäl ingen hembygdkurs, men följande år var det färdigt igen. Anordnare var Kumla-Hallsbergs hembygdsförening och platsen var Sannahed.

I början av februari 1930 flyttade jag till Lund men återvände i juni till Uppsala för att bryta upp hemmet och hämta min familj. Under tiden hade det blivit bestämt att Jonas Samzelius och jag tillsammans skulle fungera som kursledare, jag för den förra, han för den senare delen av kursen. I början av juni deltog jag alltså ganska flitigt i en rad sammanträden på nationen rörande kursens ordnande, och den 18:de reste jag över Enköping och Örebro till Kumla för att öppna kursen.

Kursledare, jo jag tackar! Och mitt i den riktiga hembygden. Jag är född i Hallsbergs köping och Kumla församling. Sannahed — redan namnet hade för mig en lovande och lockande klang. På vägen från Hallsberg till Kumla for man ju igenom den gamla vackra lägerplatsen och det hade jag gjort mångfaldiga gånger, vinter och sommar, efter häst, naturligtvis. Min far och hans vänner hade exercerat beväring på Sannahed under de 90 dagarnas tid. Själv hade jag som liten pojke i föräldrarnas sällskap fått resa dit en och annan söndag för att se på kyrkparaden. Jag möter än i dag på Östermalm i Stockholm en gammal men spänstig överstelöjtnant, som jag minns från dessa dagar som sin fars, regementschefens adjutant. Nu 1930 var Sannahed totalt civiliserat. Vi skulle hålla till i den gamla officersmässen som blivit skola och »hembygdssal».

Det var inte utan att jag kände mig en smula nervös när jag skulle starta kursen men gå skulle det och gick gjorde det. Allt var ju väl ordnat på förhand av bestyrelsen med kontraktsprosten Caleb Häger som ordförande och folkskolläraren Erik Ek Dahl i Kumla som drivande ledamot.

Efter inledningsanförande av prosten Häger var det min tur att öppna kursen, och därefter höll jag mitt vanliga föredrag om »Hembygdens söner i Uppsala». Rutger Sernander talade sedan om ett av sina älsklingsämnen: »Trädgårdar och parker i det gamla Nerike». För övrigt får programmet tala för sig självt.

ONSDAGEN DEN 18 JUNI.

- Kl. 6 em. Kurserna öppnas.
 • 6,15 • Docent *Thermanius*: Hembygdens söner i Uppsala. Några ord om universitetsstudier och studentliv.
 • 7,15 • Professor *Sernander*: Trädgårdar och parker i det gamla Nerike *

TORSDAGEN DEN 19 JUNI

- Kl. 6 em. Lic. *Bjellqvist*: Skolor och skolmästare i Kumla härad för 100 år sen.
 • 7 em. Docent *Thermanius*: Hur Sverige regeras: Konungen och regeringsmakten.
 • 8 • Docent *Thermanius*: Hur Sverige regeras: Riksdagen och regeringshövdingen.

FREDAGEN DEN 20 JUNI.

- Kl. 6 em. Professor *Sahlgren*: Vad Kumla-bygdens ortnamn berättar om forna tider. I.
 • 7 • Docent *Thermanius*: Nerikiska riksdagsmän från 1800-talets senare hälft.
 • 8 • Professor *Sahlgren* öppnar utställningen av bykartor från Kumla och Hallbergs socknar.

* Föreläsningen illustreras med ljusbilder.

Kursen var efter min mening lugn och bra. Bland närvarande honorationer märktes framförallt Saxon, urnärkingen; ja man frestas säga övernärkingen vid denna tid. Han hade av någon oförklarlig anledning fattat ett särskilt behag till min ringa person. Han var bl. a. närvarande på min doktorsdisputation och påstod sig vara den förste som köpte ett exemplar av avhandlingen. Nu träffade jag honom för första och sista gången, men få voro väl de återstående år av hans livstid då han inte skickade mig en egenhändig bok rörande Kumla, Gällersta, Nerikes kyrkor, Nerikes herrgårdar eller andra ämnen från hembygden.

Vad jag lärde ut i Sannahed var det gamla vanliga; dessutom drog jag en i hög grad hembygdsbetonad historia, en porträttserie (med ljusbilder) av närkingska riksdagsmän under senare hälften av 1800-talet. Vad jag själv fick lära mig — av min utmärkte värd, kapten Sven Florén — var hur en modern skofabrik såg ut och hur den arbetade; vidare, av Rutger Sernander, hur Herrefallsäng, den underbara lövängen, där jag själv som pojke botaniserat många gånger, verkligen var beskaffad, och åtskilligt annat, som jag bevarar i tacksamt minne. Efter tre dagars ur ansvars- och arbetssynpunkt mycket lindrigt ledarskap återvände jag till Uppsala — och flyttningen därifrån.

Sannahed 1930 gav mig, för att nu säga detta till sist, en extra sensation. Jag hade fått se den spådom besannad som i min barndom

LÖRDAGEN DEN 21 JUNI.

- Kl. 6 em. Professor *Lindqvist*: Befolkningsförhållandena i Norden under förhistorisk tid.
 • 7 • Professor *Sahlgren*: Vad Kumla-bygdens ortnamn berättar om forna tider. II.

SÖNDAGEN DEN 22 JUNI.

- Kl. 5 em. Professor *Lindqvist* demonstrerar forminnena i Lekebacken, (Hjortsberga, Kumla).

MÅNDAGEN DEN 23 JUNI.

Midsommarafton.

- Kl. 5 em. Hembygdsfest & Sannahed.

Högtidstal av Landshövding *Haselroth*.

Tal av Professor *Lindqvist*: Ausergarninnets

Tal av Bibliotekarien *Samelius*:

Några uppgifter för hembygdsforskningen i Nerike

Sång, musik, folklekar.

Inträdesavgift för äldre 50 öre.

• barn 25 •

* Föreläsningen illustreras med ljusbilder. ...

ständigt fälldes av »Tokiga Hallgren». Denna märkliga personage, ett fattighushjon i gammal god Albert Engströms-stil, strök ofta omkring i Hallsberg och tiggde i s. k. bättre hus, när han inte höll till på Sannahed. Jag såg honom bl. a. åtskilliga gånger i min farmors kök, där han åt och provianterade på ett sätt som gjorde oss barn stela av förvåning. Att hålla sås och spenat ovanpå köttbullar och potatis i fickan var sålunda för honom en självklar sak. Han var klädd i ett oräkknat antal rockar och hade på huvudet åtminstone en 4—5 hattar eller mössor. I hans konversation ingick alltid det bestämda uttalandet »Om tio år (eller kanske var det tjugo?) kommer det tusenåriga riket. Då skall Sannahed blomstra som en lilja.»

Den kärva sandslätten, där så många närkingar vänt stövel, svettats och svurit, är nu åkermark och vacker ungskog. I så mätto har profeten från fattighuset fått rätt. Eller kanske såg han i en framtidsvision en rad förtjusande studentskor som flockade sig kring den alltid flickkäre Saxon?

Nynäshamn 1932.

I Malmköping hölls 1931 en särskilt storartad kurs i förening med något slags hembygdsstämma för Södermanland i närvaro bl. a. av Prins Carl och Prins Wilhelm. Jag levde nu i Lund och för mig fanns ingen plats i härbärgat.

Men 1932 blev jag tillfrågad om jag ville medverka i Nynäshamn, och det gjorde jag gärna. Emellertid bodde jag inte i själva samhället utan flera stationshåll därifrån, i Ösmo prästgård, hos den högt kultiverade prosten Axel Quist och hans intelligenta och älskvärda maka. Per tåg eller bil begav jag mig till och från föreläsningarna och återvände på samma sätt så fort som möjligt, dels av hänsyn till värdfolket, dels på grund av det bedrövliga vädret. I själva verket såg jag mycket litet till kursen. Redan första dagen antecknade jag emellertid: »Hembygdskursen i första påseende tämligen lik övriga men får nog anses höra till de bättre»; samma dag jag reste står det i dagboken: »Knappast någonsin under mina nu 10 hembygdskurser (därav 8 som föreläsare) har jag haft en så angenäm värdfamilj men så liten kontakt med kursen för övrigt. Nu får det väl nästan ändå vara slut på dessa kurser för mitt vidkommande.»

Så blev det också. I Nynäshamn avslutades mina uppträdanden i hembygden under Södermanland-Nerikes Nations auspicier. Jag vistades alltså i Lund, dit det ibland är så besynnerligt lång väg från Uppsala. I varje fall nådde mig aldrig mera något livstecken från hembygdskurskommittén.

Några slutsatser.

Ytterligare hållos, såvitt jag vet, fem kurser; den sista 1939. Sedan dess har verksamheten varit nedlagd. Varför?

I mitt hälsningstal i Sannahed yttrade jag bland annat: »Vi kan inte längre dölja för oss att den bästa tiden för dessa hembygdskurser säkerligen är förbi. Folkbildningsarbetet är numera alltigenom organiserat och har blivit en mäktig folkrörelse. Hembygdkänslan behöver inte längre inspiration »utifrån». Den är förvisso väckt, den lever rik och stark i snart sagt varje bygd. Bilarna, bussarna, radion, de många tidskrifterna skapar en ny inriktning åt landsbygdsfolkets behov av omväxling och mer eller mindre förädlade nöjen. Men om alltså Nationens hembygdskurser i nuvarande form spelat ut sin roll är orsakerna härtill enligt min mening övertvägande av glädjande art.»

Det är möjligt, att förklaringen till hembygdskursernas upphörande någorlunda täckes av dessa reflexioner. Det är möjligt, att åtskilligt återstår att förklara. Därmed må nu vara hur som helst. För min egen ringa del tror jag att kurserna i någon form borde återupptagas. Visst är, att Nationen skulle vinna mest därpå.

Sällskapet V. f. N:s stipendiefond.

Av *Matts Essén.*

Sällskapet konstaterar med tacksamhet, att dess förslag om insamling till ett stipendierum mötts med välvilja och förståelse.

Arliga bidrag lämnas av tjugofem medlemmar, engångsbidrag på 100 kr. har lämnats av nio, bl. a. något som med aldeles särskild glädje antecknats, av Bragevännerna och av Kullbergs bokhandel i Nyköping. De insamlade medlen uppgingo till 1.000 kr. den 1 januari 1945, till 2.000 kr. den 1 januari 1947 och till 2.300 kr. den 1 april 1947.

Tyvärr är det ännu mycket kvar till den erforderliga summan, 6,500 kr. Jag vänder mig nu till alla gamla V. f. N:iter, som mötas vid kamratmötet: »Tänk på det blivande stipendiet för en nyköpingsstudent!» Giv en slant till insamlingen, antingen engångsavgift eller och bidrag under några år. Kassaförvaltare är lektor M. Essén, postgiro 96 118, Uppsala.

Veteranerna.

Sammanträde.

Södermanlands-Nerikes Nations Veteraner kallas härmed jämlikt stadgarnas § 3 att sammanträda å nationssalen omedelbart efter högtidslandskapet onsdagen den 30 april 1947.

Föredragningslista:

1. Berättelser över granskning av föreningens räkenskaper för tiden 16 april 1942—15 april 1947. (Se stadgarnas § 7.)
2. Val av sex ledamöter i föreningens nämnd. (Se stadgarnas § 4.)
3. Övriga ärenden.

Föreningens nämnd sammanträder omedelbart efter föreningssammanträdet.

Stockholm den 14 april 1947.

Fritiof Söderbäck.
Vice ordförande.

Räkenskaperna 18 april 1946—16 april 1947.

Ingående behållning: Sv. Statens 3,5 % obl. å 4.000 kr. 3.960:54; A sparkassa 3.835:75; A postgiro 191:08. Summa kronor 7.987:37.

Inkomster: Avg. av 2 ständ. ledamöter 100:—; Årsavgifter 806:—; Räntor 216:98; Gåvor att förmedla 100:—. Summa kronor 1.222:98.

Utgifter: Tryckning och exped. av 1946 års Majhälsning 986:98; Förv.-kostn. 24:—; Förmedlat gåvor till Allm. stipendiefonden 100:—. Summa kronor 1.110:98.

Utgående behållning: Sv. Statens 3,5 % obl. å 4.000 kr. 3.960:54; A sparkassa 3.892:15; A postgiro 246:68. Summa kronor 8.099:37.

Nya medlemmar.

Berg, Erik, Fil. lic., Direktör, Stockholm. (Ständig.)
Brantberg, Arne, Tobakshandlare, Nyköping. (Ständig.)
Kræpelien, Astrid, Fil. mag., Örebro.
Kræpelien, Sven, Leg. läkare, Örebro.
Strandell, Erik, Fil. lic., Jönköping.
Sundström, C.-E., Assessor, Stockholm.

Föreningens nämnd.

Professor emeritus Rutger Sernander (ordf.) †, direktör Fritiof Söderbäck (v. ordf.), bibliotekarien Sven Sernander (sekr.), förste bibliotekarien Jonas L:son Samzelius (skattm.), kommerserådet Martin Jansson, direktör Mauritz Carlson, bankdirektör Carl Wellander, läroverksadjunkten Carl Cederblad, direktör Eric Wahlberg, professor Dick Helander, docent Arne Furumark, med. kand. Lars Andér.

Årsavgiften för 1947.

Årsavgiften till Veteranerna är fortfarande blott 3 kronor. Ständig ledamot erlägger minst 50 kronor; understödjande ledamot minst 100 kronor.

Nämnden hoppas även detta år att ledamöterna insända sina avgifter genom insättning på postgirokonto nr 25906 för Södermanlands-Nerikes Nations Veteraner, Uppsala.. Helst före första maj. Inbetalningskort bifogas.

Bliv ledamot!

Landsman som erhåller nationens Majhälsning för år 1947 och icke är ledamot av Veteranföreningen kan omedelbart bli det genom att insända avgiften. Helst före första maj. I gengäld erhåller han nästa år sin Majhälsning på samma sätt som denna gång. Genom Majhälsningen håller han kontakt med nationen och Uppsala och bidrager med sin avgift till den kamratliga sammanhållningen i nationen och mellan de olika generationerna i densamma.

Nästa Majhälsning.

Önskemål beträffande Majhälsningens innehåll torde framföras till nationens Förste kurator, som ansvarar för redigeringen.

Södermanlands-Nerikes nations majhälsningar 1938—1947.

Ett tioårsregister.

»Södermanlands-Nerikes nation. Majhälsning till landsmännen.» ha under åren 1938—1947 utkommit i oktav och illustrerade, med följande tryckorter och sidantal:

11. 1938	Uppsala	64 sid.	16. 1943	Tierp	72 sid.
12. 1939	Tierp	44 »	17. 1944	»	48 »
13. 1940	»	48 »	18. 1945	»	68 »
14. 1941	»	48 »	19. 1946	»	52 »
15. 1942	»	60 »	20. 1947	»	84 »

Det sammanlagda sidosantalet utgör sålunda 588 sidor.

Uppsatser m. m.

- ANNELL, GUNNAR: *Vaktmästare Wiberg och Wibergska kannan*. 1939: 34—40. Illustr.
- ASPLUND, KARL: *Studentminnen*. 1943: 44—56.
- ATTORPS, GÖSTA: *Närke i litteraturen*. 1942: 36—43.
- BERG, RUBEN G:SON: *Trogen och otrogen*. 1941: 26—31. Illustr.
- ESSEN, MATTS: *Nationen och hembygden*. 1938: 44—54.
—: *Sällskapet V. f. N:s jubileumsfond*. 1942: 50—51.
—: *Sällskapet V. f. N:s stipendiefond*. 1943: 45.
—: *Sällskapet V. f. N:s stipendiefond*. 1944: 45.
—: *Sällskapet V. f. N:s stipendiefond*. 1945: 67.
—: *Sällskapet V. f. N:s stipendiefond*. 1947: 75.
- FLODKVIST, ULLA: *Studentskorna i nationen*. 1940: 34—43. Illustr.
- HAHR, AUGUST: *Södermanlands-Nerikes nations porträtt- och konstsamling*. 1944: 44—49. Illustr.

- JANSSON, ARNE: *Från vilka socialgrupper rekryteras vår nation?* 1944: 42—44.
- JERNSTRÖM, VÄRING: *En krönika om Sörmland-Närke och Nyland*. 1945: 59—63.
- (AXEL JOHANSSO)-N: *"Sörmlandsflickorna"*. Mamsellerna Carolina och Charlotta Jansson. 1944: 37—38. Illustr.
- LINDER, ERIK HJ.: *Wadköping och Örebro*. 1946: 31—40.
- LUNDMAN, BERTIL: *Något om närkingarna, huvudsakligen ur antropologisk synpunkt*. 1946: 41—47.
- SAMZELIUS, JONAS L:SON: *"Arkadien."* *Nationens studentflygel*. 1938: 40—43. Illustr.
—: *Ett rektorsprogram från 1629*. 1939: 30—33.
—: *Femton år. 1927—1942*. 1942: 52—54.
—: *De upsaliensiska studentnationernas föregångare*. 1947: 37—57.
- SCHNELL, IVAR: *Södermanlands-Närkes hembygdskurser, obruten tradition ända sedan 1907*. (Ur Eskilstuna-Kuriren.) 1938: 55—57.
- SERNANDER, SVEN: *Basens sockerskål*. 1941: 32—40. Illustr.
—: *Fjorton Wienerstudenter i Södermanlands-Nerikes nation. Ett 25-årsminne*. 1945: 64—66.
- SPANGBERG, VALFRID: *När 90-talet kom till Uppsala*. 1944: 31—36.
- SVENSON, SVEN G.: *Nationsteater under de senaste åren*. 1941: 41—44. Illustr.
—: *Södermanlands Nations album eller Vad man kan lära under ett besök i Lund*. 1945: 52—56.
- THERMÆNIUS, EDVARD: *Tio hembygdskurser*. 1947: 58—74. Illustr.
- WELLANDER, LARS: *Den nya sångboken*. 1944: 39—41.
- ÖSTERBERG, KARL-OTTO: *Sällskapet vännerna från Nyköping*. 1946: 28—30.

*

- Porträttkatalogen*. Hans Stjernqvist. 1938: 61.
- Nationshusets förebild*. Jonas L:son Samzelius. 1940: 44—45. Illustr.
- Sörmlandsbygden*. Matts Essén. 1940: 45.
- Nationshusets restaurering*. Jonas L:son Samzelius. 1941: 14—16.
- Notiser om nationens porträtt- och konstsamling*. Jonas L:son Samzelius. 1943: 65—66.
- Karl Asplunds "Livets smultronställen"*. Sven Sernander. 1946: 48.
- Nationens hembygdskurs*. Hans Christiansson. 1946: 48.
- Porträttkatalog*. 1946: 49.
- Kamratmöte 1947*. 1946: 49.

Tal.

- HOLMQUIST, GUNNAR: *Tal för kvinnan, gåsmiddagen 1937*. 1938: 12—15.
 —: *Tal för kvinnan, vårbalen 1939*. 1940: 23—24.
 LAGERSTEDT, GUNNAR: *Tal för kvinnan, gåsmiddagen 1940*. 1941: 17—18.
 —: *Tal för hembygden, kamratmötet 1942*. 1943: 8—10.
 RINGMAR, TORGIL: *Tal för recentiorskorna, höstterminen 1937*. 1938: 10—11.
 —: *Tal för gåsen och kvinnan, gåsmiddagen 1944*. 1945: 56—58.
 AF SILLÉN, ERIK: *Tal för kvinnan och gåsen, gåsmiddagen 1942*. 1943: 15—17.
 SVENSON, SVEN G.: *Tal vid Rutger Sernanders bår, 2 nov. 1944*. 1945: 6.
 WELANDER, CARL: *Tal för Rutger Sernander på 75-årsdagen*. 1942: 9—10.

In memoriam.

- Altberg, Axel Erik (Acke). Av Sven Sernander. 1938: 27. Illustr.
 Anberg, Maja. Av Kerstin Molin. 1946: 27. Illustr.
 Andersons, Elmars. Av Zanis Zvikis. 1946: 25—26. Illustr.
 Annell, John. Av Berndt Bäcklund. 1946: 19—20. Illustr.
 Asplund, Ernst. Av Carl Stenbeck. 1942: 26.
 Bergensköld, Erik. Av Sven Sernander. 1947: 36.
 Berglund, Frans. Av Martin Jansson. 1947: 32—33. Illustr.
 Bergström, Karl Johan. Av Rutger Sernander. 1938: 18—23. Illustr.
 Beörecz, Istvan. Av Hans Stjernqvist. 1945: 49—50. Illustr.
 Blum, Claes. Av Gunnar Holmquist. 1945: 47—49. Illustr.
 Booberg, Gunnar. Av G. Einar Du Rietz. 1945: 45—47. Illustr.
 Bäcklund, Per Sigurd. 1941: 12.
 Drake af Hagelsrum, Gösta. Av Gustaf Moberg. 1945: 34—36.
 Engberg, Emanuel. Av Bo Löwenström. 1942: 21—22. Illustr.
 Ericsson, Anders Gustaf. Av Hj. G. Tideström. 1942: 22—23.
 Falck, Albert. Av Martin Jansson. 1938: 24—26. Illustr.
 Ferm, Johan. 1939: 15. Illustr.
 Flodman, Victor. Av Jonas L:son Samzelius. 1943: 32—34. Illustr.
 Forsslund, Karl-Erik. Av Harry Blomberg. 1942: 17—18.
 Furuhielm, Ragnar. Av Gunnar Sörbom. 1945: 43—45. Illustr.
 Gödel, Vilhelm. Av Sven Sernander. 1942: 15—16. Illustr.
 Hallgren, Gunnar. Av Valfrid Spångberg. 1944: 19.
 Hamnström, Erik. Av Nils Lundqvist. 1940: 13—16.

- Hebbe, Per. Av Carl Cederblad. 1943: 21—26. Illustr.
 von Heidenstam, Verner. Av Erik Hj. Linder. 1941: 10—12. Illustr.
 Hemstad, Carl-Olof. Av Kjell Collin. 1946: 23—25. Illustr.
 Högbom, Alvar. Av Sven Sernander. 1940: 13. Illustr.
 Jacobson, Axel. Av Carl Wellander. 1938: 26.
 Jacobsson, Gustaf. Av Nils Lundqvist. 1946: 20—23. Illustr.
 Janson, Henry. Av Sven Sernander. 1944: 11—12. Illustr.
 Jansson, Sam. Av Nils Lundqvist. 1940: 16—17.
 Jäderholm, Karl. Av Erik Wellander. 1944: 19—20.
 Jönsson, J. H. Av Jonas L:son Samzelius. 1943: 20—21. Illustr.
 Lagerbielke, Johan. Av Arvid Johansson. 1938: 23—24.
 Lagerholm, Julius. Av Sven Sernander. 1944: 14—15. Illustr.
 Lannhard, Ivar. Av Tage Frigell. 1946: 26—27.
 Larsson, Arvid Leander. Av Gösta Söderström. 1945: 34.
 Leczinsky, Gabriel. Av Gustaf Göthlin. 1941: 12—13.
 Liljeqvist, Efraim. Av Elof Åkesson. 1942: 18—19.
 Lindahl, Carl Fredrik. Av K. G. Ploman. 1943: 31—32. Illustr.
 Lindeberg, Otto. Av Carl Wellander. 1947: 27—29. Illustr.
 Lindsten, Egil. Av Ragnar Liljedahl. 1939: 11—12. Illustr.
 Lundquist, Ernst. Av Ruben G:son Berg. 1938: 17—18. Illustr.
 Löw, Gustav. Av Nils Lundqvist. 1945: 40—43. Illustr.
 Myrmark, Nils. Av Manne Zuhr. 1939: 14—15. Illustr.
 Neander, Gustaf. Av Rutger Sernander. 1942: 23—25. Illustr.
 Neppelberg, Sten. Av Erik af Sillén. 1942: 20—21. Illustr.
 Norberg, Otto. Av Gösta Lundström. 1947: 35—36. Illustr.
 Nordlund, Nils. Av Martin Jansson. 1943: 30.
 von Oelreich, Axel. Av Harry Guldberg. 1939: 13.
 Oldenburg, Uno. Av Rutger Sernander. 1939: 13—14.
 Persson, Carl. Av Karl Bäckgren. 1947: 33—35. Illustr.
 Planting-Gyllenbåga, Erik. Av Martin Jansson. 1947: 26—27. Illustr.
 Ringselle, Alfred. Av Nils Lundqvist. 1945: 36—38.
 Rumba, Edgar. Av Zanis Svikiš. 1945: 50—51. Illustr.
 Sahlin, Carl. Av Karl Wistrand. 1943: 38—40. Illustr.
 Sederholm, Gustaf. Av Carl Wellander. 1940: 17—19. Illustr.
 Sederholm, Henrik. Av Martin Jansson. 1944: 12.
 Sernander, Rutger. Av Carl Skottsberg, Erik Hj. Linder, Gustaf Sandberg, Torsten Lagerstedt. 1945: 19—33. Illustr.
 Sernander, Signe. Av Maja Samzelius. 1940: 19.
 Spångberg, Valfrid. Av Martin Jansson. 1947: 24—26. Illustr.
 Starck, Manfred. Av Waldemar Hallström. 1945: 33—34. Illustr.
 Thyresson, Hjalmar. Av Folke Thorvall. 1944: 15—18. Illustr.
 Tisell, Gustaf. Av Nils Ericson. 1945: 38—40.

- Wachtmeister, Rutger.* Av Carl Wellander. 1946: 18—19. Illustr.
Wadstein, Elis. Av Hjalmar Psilander. 1943: 57—64. Illustr.
Wahlin, Algot. Av Martin Jansson. 1944: 18.
Wickman, Sten. Av Wilhelm Behrman. 1942: 16—17. Illustr.
Wikander, Ingeborg. Av Knut B. Westman. 1941: 13—14.
Wistrand, Gillis. Av Gustaf Lindstén. 1943: 26—27.
Aman, Carl. Av Victor Flodman. 1940: 20—21. Illustr.
Aqvist, Ernst. Av Jöran Sahlgren. 1944: 12—13. Illustr.
Öhman, Karl. Av Torbjörn Wikmark. 1947: 29—32. Illustr.
Österman, Bernhard. Av Sigrid Ohlsson-Persson. 1938: 27. Illustr.

*

Från vår till vår. (Förste kurators årsberättelse):

11. 1937—1938 1938: 3—29. Av Hans Stjernqvist. Illustr.
12. 1938—1939 1939: 3—16. Av Gunnar Annell. Illustr.
13. 1939—1940 1940: 3—22. Av Ingvar Hedlund. Illustr.
14. 1940—1941 1941: 3—16. Av Lars Hellberg—Tore Anshelm. Illustr.
15. 1941—1942 1942: 3—27. Av Tore Anshelm—Sven Kræpelien. Ill.
16. 1942—1943 1943: 3—34. Av Lars Erik Wrigstad—Erik Rankka. Ill.
17. 1943—1944 1944: 3—21. Av Erik Rankka—Sven G. Svenson. Illustr.
18. 1944—1945 1945: 3—10. Av Sven G. Svenson—Gösta Neander. Ill.
19. 1945—1946 1946: 3—9. Av Gösta Neander—Sten Löfberg. Illustr.
20. 1946—1947 1947: 3—14. Av Lars Andér. Illustr.

*

Förteckning över nyinskrivna landsmän: varje årgång.

Förteckning över avlidna landsmän: varje årgång.

Förteckning över avlagda examina och doktorspromotioner: varje årgång.

Förteckning över ämbetsmän, kommittéledamöter, revisorer m. m.: varje årgång, dock avkortad fr. o. m. 1940.

Utgående balanser över nationens räkenskaper: varje årgång.

*

Föreningen Södermanlands-Nerikes nations veteraner:

Arsberättelser: varje årgång.

Sammanträdet den 30 april 1937. Av Sven Sernander. 1938: 58.

Sammanträdet den 30 april 1942. Av Sven Sernander. 1943: 67—68.